

Van de lustrumcommissie

In 2013 bestaat de Faculteit der Sociale Wetenschappen vijftig jaar. Reden voor een feestje. En dat is precies wat wij, de lustrumcommissie FSW50, gedaan hebben: met beperkte middelen feestelijk aandacht besteden aan het tiende lustrum. Niet alleen binnen de universiteit, maar ook in en met de stad Rotterdam. Bij een ingetogen viering hoort ook een bescheiden lustrumboek. Dit boek zet een goede traditie voort van FSW-jubileumuitgaven en beschrijft de belangrijkste ontwikkelingen binnen de FSW gedurende de afgelopen tien jaar. Bij het veertigjarig bestaan in 2003 heeft Matthijs Dicke in het boek *'40 jaar FSW. De Rotterdamse formule in de praktijk'* al uitgebreid teruggeblikt op de ontstaansgeschiedenis.

Een boek als dit past ook in de strategie van de lustrumcommissie om zo veel mogelijk te investeren in zaken met een blijvende betekenis en FSW50 daarmee een zo duurzaam mogelijk karakter te geven. Ook een bescheiden boekje als dit vergt grote inspanningen van velen. De lustrumcommissie is al diegenen die hebben bijgedragen zeer erkentelijk. Dat geldt natuurlijk in het bijzonder voor Mary van der Graaf, die het allemaal optekende en voor het Trustfonds EUR dat de uitgave financieel mogelijk maakte. Ik hoop dat dit lustrumboek duidelijk maakt hoe de FSW de afgelopen tien jaar uitgegroeid is tot een middelgrote faculteit, met een breed palet aan opleidingen. Helemaal zonder problemen verliep die groei natuurlijk niet, maar de resultaten mogen er anno 2013 zeker zijn. Dat geeft vertrouwen in de komende tien jaar.

Lex Cachet

Voorzitter lustrumcommissie FSW50

I De lustrumcommissie bestond uit Lex Cachet (voorzitter), Marjolein Kooistra, Sonja Balslem, Peter Achterberg, Laura den Dulk, Elke Geraerts, Martine van de Paal, Sabine Severiens en vertegenwoordigers van Cedo Nulli en LCB.

Woord vooraf van de decaan

We mogen stilstaan bij het vijftigjarig bestaan van de Faculteit der Sociale Wetenschappen aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. In 1963 begon die onder leiding van prof. dr. Jacques van Doorn met de opleiding Sociologie, maar inmiddels is onze faculteit uitgebreid met de disciplines Bestuurskunde, Psychologie en Pedagogische en Onderwijswetenschappen. Dit lustrumboek richt zich vooral op de laatste tien jaar. Na het lezen ervan bent u ongetwijfeld - net als ik - verbaasd over de snelheid waarmee de faculteit is veranderd. Het aantal ingeschreven studenten in de faculteit is verdubbeld van 1400 naar 2800. Tien jaar geleden leidden wij nog doctorandussen op. Inmiddels zijn het bachelors en masters die activerend onderwijs krijgen. Door 'Nominaal is normaal' zijn steeds meer studenten in staat gesteld hun studie op tijd af te ronden.

In het afgelopen decennium zijn promovendi in plaats van boeken vooral wetenschappelijke artikelen gaan schrijven. Onderzoekers, tot slot, hebben steeds meer impact gekregen via internationale peer-reviewed artikelen. De laatste jaren is er bovendien weer meer aandacht voor de maatschappelijke relevantie van dat onderzoek. Dit past perfect in de traditie van maatschappijgericht onderzoek zoals die vijftig jaar geleden het levenslicht zag. Achter alle veranderingen gaat een ongelooflijke hoeveelheid tijd, energie en toewijding schuil van onze collega's. Deze plek biedt mij een mooie gelegenheid om hen hartelijk te bedanken voor al die inspanningen. We mogen trots zijn op ons onderwijs én op ons onderzoek! Voor de realisatie van dit boek is dank verschuldigd aan Mary van der Graaf en aan Lex Cachet en Marjolein Kooistra van de Lustrumcommissie FSW50. Ter afronding spreek ik de hoop uit dat de FSW de komende vijftig jaar haar belangrijke rol op het gebied van onderwijsvernieuwing en onderzoek, waar mensen en de maatschappij wat aan hebben, met veel elan zal blijven spelen.

Henk van der Molen
Decaan FSW

Hoofdstuk I

**Tien jaar groei
en consolidatie**

De Faculteit der Sociale Wetenschappen (FSW), die in 1963 van start ging met de opleiding Sociologie, behoorde in 2003 nog tot 'de kleinere faculteiten' van de Erasmus Universiteit. In een betrekkelijk korte periode van tien jaar groeide de FSW echter uit tot een middelgrote faculteit die nu qua omvang vergelijkbaar is met de Erasmus School of Law.

Het aantal ingeschreven studenten nam toe van zo'n 1400 tot 2800 en het aantal medewerkers groeide van 138 fte tot 258 fte. En het toch al brede palet aan opleidingen werd met de komst van Pedagogische Wetenschappen in 2011 nog gevarieerder. De verhoudingen binnen de faculteit veranderden ook. De relatie tussen Bestuurskunde en Sociologie, die in het verleden een zekere animositeit kende, normaliseerde. De komst van een derde partij, Psychologie, droeg daar aan bij, doordat het bestuurlijke speelveld veranderde. Het inpassen van de opleiding Psychologie had tevens gevolgen voor het de wijze waarop de faculteit bestuurd werd. De ingezette richting voor een centrale aansturing veranderde in een decentraal model, waarin de opleidingen juist meer autonomie kregen.

De leiding van de faculteit was in de periode 2003-2013 in handen van drie decanen: prof. dr. Wim Hafkamp, prof. dr. Henk Schmidt en prof. dr. Henk van der Molen. Decanen met elk een eigen bestuursstijl en elk hun eigen bijdrage aan de faculteit. Naast de komst van de nieuwe opleiding Pedagogische Wetenschappen kende de faculteit nog een aantal nieuwe initiatieven, zoals het aantrekken van het Dutch Research Institute for Transitions (DRIFT) en de start van de Graduate School, maar ook de opheffing van de afdeling Milieukunde.

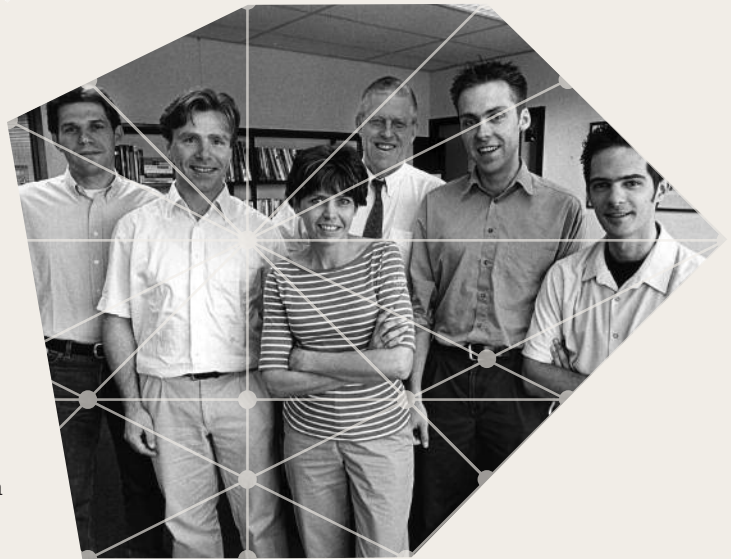
Deze ontwikkelingen staan in een apart hoofdstuk beschreven. Dat geldt ook voor de vele, soms spraakmakende ontwikkelingen op het gebied van onderwijs en onderzoek.

De komst van Psychologie

Een belangrijke ontwikkeling voor de FSW was ongetwijfeld de komst van Psychologie. De opleiding ging in 2001 met 97 studenten van start en groeide uit tot de grootste studie van de faculteit met een instroom van 327 eerstejaars in 2013. De eerste jaren lag de nadruk bij psychologie vooral op de opbouw van de onderwijsprogramma's. Na 2005 verschoof het accent en kwam er meer aandacht voor onderzoek. Er werden nieuwe hoogleraren aangetrokken om expertise op het gebied van de masterspecialisaties in huis te hebben en om het onderzoeksprogramma te ontwikkelen. Een illustratie van deze ontwikkeling was de uitbreiding van het aantal aio's. Zo had de opleiding in 2003 geen enkele aio in dienst, terwijl het aantal in 2013 was opgelopen tot 17 fte, 20 procent van de totale formatie.

Al snel realiseerde het facultaire bestuur zich dat Psychologie speciale eisen stelde.

Het inpassen van Psychologie binnen de faculteit was een geleidelijk proces. Prof. dr. Wim Hafkamp, dr. Lex Cachet en drs. Borg van Nijnatten, die toen respectievelijk de functies van decaan, onderwijsdirecteur cq vice-decaan en faculteitsdirecteur bekleedden, investeerden samen met bouwdecaan prof. dr. Henk Schmidt veel tijd en moeite in de verdere uitbouw en integratie van Psychologie. Er moest veel

georganiseerd en gefaciliteerd worden. En men moest heel alert blijven om de financiële risico's binnen de perken te houden. "Er was een reeks problemen die opgelost moesten worden, zoals zorgen voor voldoende computers, pc-labs of kleine collegezalen voor het PGO-onderwijs," herinnert Cachet zich. "Er is ooit overwogen om op de parkeerplaats portakabins te plaatsen voor de PGO-onderwijsgroepen of om een oude school te huren voor hetzelfde doel. Er was enige druk rondom het regelen van dit soort zaken, omdat Psychologie snel mooie scores wilde halen, maar we stonden nooit als vechtersbazen tegenover elkaar."

Al snel realiseerde het faculteitsbestuur zich dat Psychologie inhoudelijk en vanwege de gekozen didactische methode speciale eisen stelde. Sommige onderdelen, zoals klinische psychologie, hadden veel meer overeenkomst met de gezondheidswetenschappen dan met de sociale wetenschappen. Dat Psychologie

voor onderzoek bijvoorbeeld laboratoria nodig had, kwam min of meer als verrassing. In de begroting van de EUR, en dus in de verrekening naar de faculteit, was daar in elk geval nauwelijks rekening mee gehouden. Van Nijnatten en Schmidt hebben echter, door veel en slim met het College van Bestuur te onderhandelen, financiële moeilijkheden voor de FSW weten te voorkomen.

Bestuursmodel

Een derde opleiding binnen de gelederen van de FSW leidde ook tot verandering van het bestuursmodel. Onder het decanaat van prof. dr. Percy Lehning, van 1997 tot 2001, werd nog de weg ingeslagen naar grotere organisatorische en inhoudelijke eenheid binnen de faculteit. De faculteit kon vanuit deze filosofie meer centraal aangestuurd worden. Derhalve kwam er één onderwijs-directeur, dr. Lex Cachet, en één onderzoeksdirecteur, prof. dr. Anneke van Doorn-Huiskes, voor de coördinatie van respectievelijk het onderwijs en onderzoek van de beide opleidingen.

Die meer centrale aansturing was niet meer te handhaven na de komst van Psychologie, omdat de cultuur bij Psychologie qua onderwijs (PGO) en onderzoek anders was en omdat de faculteit in een periode van vier jaar bijna twee keer zo groot werd.

Cachet: "We hadden de inhoudelijke kennis niet om Psychologie te vertellen hoe zij hun

onderwijs moesten inrichten. En onder de nieuwe decaan Hafkamp, die een minder dwingende bestuursstijl had, zagen we in dat bij de snel groeiende faculteit een centralistische rol niet meer waar te maken was."

De FSW ging weer terug naar een model met meer eigen verantwoordelijkheid voor de opleidingen. Tijdens het decanaat van Schmidt kwam er bovendien een meer uniforme structuur binnen de faculteit. Alle opleidingen werden volgens eenzelfde format opgezet, met een voorzitter en een onderwijs- en onderzoeksdirecteur als kern. Tevens werd er een facultair management-overleg in het leven geroepen waarin de voorzitters van de opleidingen, de decaan en de faculteitsdirecteur zitting hadden.

Daarmee ontstond een structureel in plaats van een incidenteel overleg over gemeenschappelijke aangelegenheden, zoals de jaarlijkse begroting en zaken die de belangen van de opleidingen overstegen. Het was een belangrijke stap om de faculteit op meer coherente en integrale manier aan te sturen. Een voordeel van deze veranderingen en de federalistische structuur was de makkelijke inpasbaarheid van nog een nieuwe opleiding. Bij de start van Pedagogische Wetenschappen was het niet nodig om de organisatie van de faculteit opnieuw op de schop te nemen.

Einde aan een beklemmende omhelzing

De verhouding tussen Sociologie en Bestuurskunde, in het verleden gekenmerkt door enige animositeit, werd het afgelopen decennium veel beter. Sociologen spraken soms met een zeker dedain over Bestuurskunde: dat was geen 'echte' maar toegepaste wetenschap. Dat Bestuurskunde in omvang groter werd dan Sociologie, de opleiding die aan de oorsprong van de FSW stond, werkte de onderlinge spanningen alleen maar in de hand. Dit soort sentimenten

verdween de laatste tien jaar door de komst van een nieuwe generatie. De uitbreiding met Psychologie bood volgens Van Nijnatten ook gelegenheid om 'de beklemmende omhelzing van die twee groepen te doorbreken'. Met deze derde en snel groeiende opleiding veranderden de machtsverhoudingen. Bovendien kregen tegenstellingen een wat zakelijker karakter naarmate de organisatie groter werd. Die cultuurverandering leidde tot meer 'grensverkeer'. Niemand keek meer op als afgestudeerde sociologen bij Bestuurskunde in dienst traden en op onderzoeksgebied ontstond meer samenwerking. Dat leidde onder meer tot het binnenhalen van grote projecten. Het onderzoek naar migratie van dr. Peter Scholten (Bestuurskunde) en prof. dr. Han Entzinger (Sociologie) in 2011 en het onderzoek naar de arbeidsmarktpositie van kwetsbare groepen in Europa van dr. Menno Fenger (Bestuurskunde) en prof. dr. Romke van der Veen (Sociologie) in 2013 waren daar voorbeelden van. Langs deze weg werden de synergetische aspiraties van het decanaat van Lehning ruim tien jaar na dato alsnog verwezenlijkt.

Nog een nieuwe opleiding erbij

Verbreiding van de FSW met Psychologie pakte goed uit: het leidde tot versterking van de faculteit. Rond 2005 / 2006 rees de vraag of er nog andere opleidingen waren waarmee de faculteit kon uitbreiden. De toenmalige decaan Schmidt dacht onmiddellijk aan pedagogische wetenschappen. Een opleiding die overal veel studenten trok en zeker voor de

Rotterdamse regio een zinvolle studie zou zijn. De maatschappelijke behoefte aan kennis over opvoedingsvraagstukken was in heel Nederland groot, maar in Rotterdam, gezien de jonge en zeer diverse bevolking, nog evidentier. Onderwijskundige prof. dr. Adriaan Hofman werd aangetrokken als bouwdecaan. Als voormalig directeur van het Risbo was Hofman een bekende van de faculteit. Toch verliep de aanvraag voor het starten

Het was een belangrijke stap om de faculteit op meer coherente en integrale manier aan te sturen.

van deze nieuwe opleiding niet soepel. De Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) ging in 2009 in eerste instantie niet akkoord. Eén van de redenen waarom de komst van pedagogiek lange tijd onzeker bleef, was het felle verzet van andere universiteiten, met name Leiden. Alleen Groningen en Utrecht hadden geen bezwaar, omdat het specifieke Rotterdamse profiel geen bedreiging vormde voor hun opleidingen.

Onderscheidend voor de Rotterdamse opleiding was allereerst de keuze voor probleemgestuurd onderwijs (PGO). Hofman lichtte dit als volgt toe: "Bij PGO zeggen we tegen studenten: dit is het probleem en bekijk vanuit verschillende perspectieven hoe je zo'n probleem zou kunnen tackelen. Die problemen worden in

nauwe samenwerking met het werkveld geselecteerd. En het type problemen dat in Rotterdam-Zuid of West speelt, is volstrekt anders dan in Groningen of zelfs Utrecht. Ons profiel is toegespitst op diversiteit, dus de etnische, sociaal-economische en genderverschillen, en op de samenhang tussen opvoeding en onderwijs. Dit accent is duidelijk anders dan bij de opleidingen in de buurt." Het onderwijsprogramma zou tevens inzoomen op een ander typisch Rotterdams knelpunt: de relatief grote klassen met kinderen uit veel verschillende culturen. Voor leerkrachten een ingewikkelde situatie, omdat ze dan niet alleen te maken hebben met een diversiteit op cognitief vlak, maar ook met allerlei culturele en taalgerelateerde verschillen. Hofman en de zijnen wezen er ook op dat er in de Rotterdamse omgeving heel veel risicokinderen waren voor wie een goede aanpak, zowel preventief als curatief, noodzakelijk was. De FSW zou dat kunnen bieden met een opleiding gebaseerd op drie lijnen: algemene en gezinspedagogiek, orthopedagogiek en onderwijswetenschappen. En met de academische pabo: een academische opleiding voor leraren in het basisonderwijs die samen met de Hogeschool Rotterdam zou worden verzorgd.

Maart 2011 kreeg Pedagogische Wetenschappen uiteindelijk het groene licht. Vervolgens besloot men in september direct met de bachelor van start te gaan. Het was dus zaak om snel de staf op peil te brengen. Vanwege de raakvlakken met vooral Psychologie en het Risbo kwamen er bij de werving enkele stafleden uit deze groepen over. De opleiding die in het voorjaar

De decanen

Tussen 2003-2013 werd het decanaat door drie verschillende personen bekleed. Prof. dr. Wim Hafkamp was decaan van 2001 tot 2005, prof. dr. Henk Schmidt van 2005 tot 2009 en vervolgens werd prof. dr. Henk van der Molen decaan. In 2013 werd hij door het College van Bestuur voor een tweede termijn van vier jaar werd benoemd.

Hafkamp

Hafkamp, afkomstig van Milieu-kunde, heeft veel gedaan aan de aanscherping van het onderzoeksbeleid. De actieve verwerking van tweede- en derdegeldstroominkomsten kreeg tijdens zijn decanaat meer aandacht en onder zijn regie werd de basis gelegd voor een meer systematische onderzoeksbeoordeling. Daarnaast speelde hij een grote rol bij het binnenhalen van DRIFT. Zijn bestuursstijl werd gekenmerkt door verbinden, aanjagen en stimuleren. Hij had een soort aangeboren optimisme waarmee hij problemen en mensen benaderde. Die positieve, stimulerende houding was zijn grootste troef om mensen te overtuigen.

Schmidt

Schmidt was de eerste decaan vanuit de opleiding Psychologie. Het was iemand met duidelijke prioriteiten, hij focuste op een paar punten die hij waar wilde maken. Schmidt had een soort fluwelen, maar toch behoorlijk dwingende stijl van besturen. Het was alsof hij mensen aanstuurde zonder dat ze het in de gaten hadden. Dat kreeg hij gedaan dankzij zijn gezag en zijn inhoudelijke argumenten. Het was een decaan die veel wist te bereiken. Hij kreeg het voor elkaar om een uniforme structuur binnen de faculteit aan te brengen. Onder zijn decanaat werden de prestatie-indicatoren Onderzoek ingevoerd en plannen ontwikkeld voor het opzetten van een nieuwe opleiding Pedagogische Wetenschappen. Hij was een pleitbezorger van PGO, dat het handelsmerk van de FSW werd. En als rector, een functie die hij na zijn decanaat bekleedde, zorgde hij voor een primeur met de lancering van 'Nominaal is Normaal' (zie ook hoofdstuk II).

Van der Molen

Van der Molen is opnieuw een decaan vanuit Psychologie. Een decaan met verschillende bestsellers op zijn naam. Van het boek 'Psychologische gespreksvoering. Een basis voor hulpverlening' dat hij samen met prof. dr. Gerrit Lang schreef, werden bijvoorbeeld meer dan 120.000 exemplaren verkocht. Hij staat te werk gaat en als iemand die de moed had om bij de FSW met de pilot 'Nominaal is Normaal' te beginnen. Een geslaagd experiment, dat vervolgens bijna universiteitsbrede navolging kreeg. Tijdens zijn decanaat voerde Sociologie PGO in, werd de faculteit verder uitgebouwd met de nieuwe opleiding Pedagogische Wetenschappen en werd de Graduate School opgericht. Van der Molen was ook een decaan die met moeilijke omstandigheden te maken kreeg. Door een dalende instroom van studenten in 2011 en 2012 en nieuwe cao-afspraken uit 2012 over onder andere loonsverhoging kwam de faculteit in financieel lastig vaarwater. Hij zag zich gedwongen om in 2013 een vacaturestop af te kondigen.

Wim Halfkamp (l) Henk Schmidt (r)

van 2011 begon met zes medewerkers had in het najaar van 2013 al 41 mensen (inclusief aio's en tutoren) in dienst. De instroom van het allereerste jaar bedroeg 108 studenten, inclusief die voor de academische pabo) en in het eerste college in 2013 verschenen er 118 nieuwelingen.

“Dit laat zien dat de opleiding bekender wordt bij de scholen en de scholieren in Rotterdam en de regio,” stelt onderwijsdirecteur dr. Lyanda Vermeulen.

“We verwachten in de toekomst meer groei. Het is bekend dat het wat jaren duurt voordat een nieuwe opleiding echt goed in beeld is.”

Over waardering van studenten kon Pedagogische Wetenschappen zeer tevreden zijn. Bij de eerste deelname aan de Elsevierenquête in 2012 haalde ze gelijk een eerste plaats. Deze prestatie herhaalde zich in 2013. De nieuwe opleiding Pedagogische Wetenschappen trad daarmee in de voetsporen van Psychologie.

Verhuizing

Sinds de oprichting van de FSW vijftig jaar geleden heeft de faculteit op vele plaatsen haar domicilie gehad. De allereerste locatie was aan de Pieter de Hoochweg in het gebouw van de Nederlandse Economische Hogeschool (NEH). De NEH onderging in 1973, als gevolg van een fusie met de Medische Faculteit, een naamswijzing in Erasmus Universiteit Rotterdam. De faculteit verhuisde in 1969 naar het zojuist gereedgekomen

H-gebouw op Woudestein. Daarna trok de FSW naar het F-gebouw, een deel van de faculteit maakte een tussenstop in de barakken, vervolgens ging de hele faculteit naar het L-gebouw en de laatste tien jaar waren het M-gebouw (Sociologie, Bestuurskunde, DRIFT en Faculteitsbureau) en het T-gebouw (Psychologie, Risbo en IHS) het onderkomen. In 2012 werd besloten de faculteit op één locatie, het T-gebouw, onder te brengen.

Maar de verhuizing biedt ook mooie perspectieven: betere ontmoetingsplekken, overlegruimtes en ontvangstmogelijkheden.

Voor een faculteit die al zo vaak van stek gewisseld was, moest dit geen al te grote opgave zijn. Maar deze verhuizing, die voor december 2013 gepland stond, bleek anders dan alle voorgaande keren. Ditmaal ging de verhuizing niet met uitbreiding van ruimte gepaard maar juist met inkrimping van

het aantal vierkante meters per medewerker. Het concept werd nu: vaste kamers, vaste werkplekken in open ruimtes en een aantal flexplekken. Alleen Psychologie wist de eigen, maar kleinere kamers te behouden. Kostenbesparing was de achterliggende reden voor deze stappen, want de EUR herzag de totaalprijs per vierkante meter.

Hoewel er begrip was voor efficiënter ruimtegebruik - er waren vaak lege kamers, de gemiddelde bezettingsgraad bedroeg slechts 40 procent - zorgden de plannen toch voor onrust onder medewerkers. Dit leidde tot een unieke gebeurtenis in de geschiedenis van de FSW: het aanbieden van een petitie op 18 maart 2013 aan het Facultaire Management Overleg. De petitie 'Stop de boekverbanning, geef ons professionele werkruimte!' werd door 74 medewerkers van Bestuurskunde, Sociologie en het Onderwijsbureau ondertekend. Hun bezwaren richtten zich met name op te veel werkplekken in open ruimtes en te weinig eigen kamers.

Als reactie op de petitie organiseerde het facultair management een extra voorlichtings-bijeenkomst, maar die verliep in de ogen van veel ondertekenaars niet bevredigend. De voorzitter van Bestuurskunde, prof. dr. Kees van Paridon, had daarna nog een constructief gesprek met een delegatie van de verontruste medewerkers, maar de uitkomsten daarvan bleken niet door de architect en het facultair management gehonoreerd te kunnen worden.

Maar de verhuizing, onder leiding van faculteitsdirecteur dr. Mariëtte de Jong, biedt ook mooie perspectieven: betere ontmoetings-plekken, overlegruimtes en ontvangstmogelijkheden. En het werd mogelijk een gedateerd kantoor met afgetrapte vloerbedekking vol vlekken in te ruilen voor een modern gebouw dat stijlvol ingericht werd.

Winst en verlies

Eind 2013 verkeerde de FSW in financieel zwaar weer. De begrote inkomsten (€ 22.727.000) en uitgaven (€ 23.542.000) leverden een tekort op van € 815.000. Zonder wijziging van het beleid en beperking van de uitgaven zou een sluitende meerjarenbegroting voor de jaren 2014 tot en met 2016 niet mogelijk zijn. En daarmee zou fors ingeteerd worden op de reserves, de spaarpot voor investeringen en tegenvallers.

In 2013 werden daarom enkele maatregelen genomen.

Naast een selectieve vacaturestop en een tijdelijk terughoudend beleid met betrekking tot bevordering werd er ook een beroep gedaan op medewerkers om vakantiedagen zoveel mogelijk op te maken en niet te verkopen.

Uniek was deze lastige situatie overigens niet. Tien jaar

eerder was de financiële positie ook niet al te rooskleurig.

In 2003 begrootte men een tekort van bijna vijf ton, op een totaal van ruim elf miljoen euro aan inkomsten. Bovendien had men de jaren ervoor ook al met forse verliezen te kampen gehad. Maar dat het tij kan keren bleek uit de werkelijke resultaten over 2003. Het financiële boekjaar werd uiteindelijk afgesloten met een positief saldo van bijna anderhalve ton. De beste jaren vanuit financieel oogpunt gezien waren ongetwijfeld 2006 tot en met 2010. In die periode ging het de faculteit zeer voor de wind. In 2006, 2007 en 2008 konden zelfs miljoenen (respectievelijk € 1.988.000, € 1.078.000 en € 2.702.000) aan de reserves worden toegevoegd.

De instroom per jaar*

	Bestuurskunde	Pedagogiek	Psychologie	Sociologie	Totaal
2003	217		240	239	696
2004	291		236	230	757
2005	233		239	225	697
2006	262		257	264	783
2007	291		247	177	715
2008	191		257	91	539
2009	292		291	134	717
2010	266		300	169	735
2011	193	108	282	94	677
2012	163	93	262	82	600
2013	216	118	337	97	768

* inclusief schakelstudenten

Hoofdstuk II

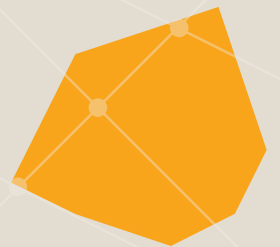
Onderwijs: FSW al een decennium vernieuwend

De FSW heeft de afgelopen tien jaar een naam opgebouwd als spraakmakend en vooroplopend op het gebied van onderwijsvernieuwing. De faculteit startte als eerste binnen de EUR met het blokkensysteem, met probleemgestuurd onderwijs (PGO) en met de pilot 'Nominaal is Normaal' (N=N).

Intensivering van het onderwijs, dus werken in kleine groepen en met minder herkansingen, was de rode draad van het door de faculteit gehanteerde onderwijsbeleid. Maar de FSW had ook te maken met landelijke ontwikkelingen als het verder uitrollen van de bachelor-masterstructuur (BaMa).

Dit betekende dat in 2005 de masters bij Bestuurskunde en Sociologie van start gingen, bij de nieuwe opleiding Psychologie kon men daar al een jaar eerder mee beginnen. In datzelfde jaar vond ook de invoering van het bindend studieadvies - een universiteitsbrede maatregel - plaats. In 2008 deden de 'minoren' hun intrede en

in 2011 trad de 'harde knip' in werking. Studenten mochten vanaf dat moment alleen nog aan de master beginnen als ze hun bachelordiploma hadden gehaald. Door de harde knip kreeg de BaMa meer de werking zoals die bedoeld was. Na de bachelor ontstond er een echt keuzemoment en het werd minder vanzelfsprekend dat studenten na hun bachelor doorstroomden naar een master bij dezelfde opleiding of universiteit. Gezien de ranglijsten in Elsevier en Keuzegids en gezien ook de beoordeling van de officiële 'waakhond' voor de onderwijskwaliteit, de NVAO, moest de FSW de competitie met andere opleidingen in Nederland aankunnen.

Het verder uitrollen van de BaMa

De oude structuur van het academisch onderwijs, met een propedeuse en een doctoraal, werd in 2002 vervangen door het bachelor-masterstelsel. In eerste instantie was de invoering van de BaMa niet veel meer dan het oude systeem in tweeën opknippen: 1 plus 3 werd 3 plus 1. Het oorspronkelijke idee van een brede bachelor en een specialistische master, twee afzonderlijke opleidingen die de mobiliteit van studenten moesten bevorderen, kwam echter niet uit de verf.

“Die master had twee jaar moeten zijn, dan had je een brede bachelor met vervolgens een specialisatie kunnen realiseren,” heeft dr. Lex Cachet, de toenmalige onderwijs-directeur van de faculteit, daarover opgemerkt. “Maar de universiteiten zijn politiek volstrekt onmondig en hebben in Den Haag geen poot aan de grond gekregen. Kijk naar de geschiedenis van het onderwijs in Nederland. Iedereen heeft de afgelopen decennia veel meer geld gekregen, maar de universiteiten minder, terwijl ze veel meer studenten moesten bedienen.”

“Onze master is te kort en onze bachelor te disciplinair,” concludeerde ook prof. dr. Romke van der Veen, de voorzitter van de opleiding Sociologie. “Voorheen was er wat meer ruimte om met andere disciplines vakken te delen. Sociologie had keuzevakken over en weer met Economie, Bestuurskunde en Rechten. Maar omdat Nederland ervoor koos om de oude structuur in het BaMa-stelsel te persen, probeerde iedereen de bachelor zo disciplinair mogelijk in te vullen. Je wilde toch dat

masterstudenten met voldoende, in ons geval sociologische bagage zouden afstuderen.”

Het uitrollen van de BaMa-structuur was volgens Cachet ingewikkeld omdat er keuzes gemaakt moesten worden. Over het al dan niet handhaven van onderdelen, over wie of wat er in het meer prestigieuze masterprogramma mocht en over hoeveel mastertrajecten er moesten komen. Mede door het organiseren van twee onderwijsconferenties binnen de faculteit verliep dit proces toch redelijk soepel.

Natuurlijk gingen er ook dingen mis. Zo had Bestuurskunde in de masterprogramma's, die in 2005 van start gingen, de stage laten vervallen. Dit tot ongenoegen van de studenten. Maar via hun vertegenwoordigers in de Faculteitsraad en dankzij de steun van de onderwijsdirecteur Cachet kregen zij de herintroductie van de stage geregeld. Ook de opzet van een gezamenlijke master

De opleidingen binnen de FSW moeten meer hun best doen om studenten in de masterprogramma's te krijgen.

'Arbeids en Organisatie Management' (AOM) met Bestuurskunde, Psychologie en Sociologie liep niet van een leien dakje. De noodzaak van voldoende inbreng per discipline maakte het moeilijk om in één jaar een gezamenlijk en interdisciplinair programma op te zetten. Deze master werd dus minder gemeenschappelijk dan aanvankelijk beoogd.

Bij Psychologie hoefde men geen aanpassingen door te voeren vanwege de BaMa. Deze opleiding was bij de start van de opleiding in 2001 al meteen met dit onderwijsmodel begonnen. Er moesten wel hoogleraren aangetrokken worden om voldoende expertise voor de vier masterprogramma's in huis te hebben en om onderzoeksprogramma's voor die gebieden te ontwikkelen.

Harde knip

De BaMa kreeg meer de werking zoals die bedoeld was door de invoering van de 'harde knip' in september 2011. De harde knip houdt in dat studenten pas na het behalen van hun bachelordiploma aan de master mogen beginnen. Na de bachelor ontstaat veel meer een reflectiemoment waarbij studenten zich afvragen waar ze hun opleiding willen vervolgen. Het wordt minder vanzelfsprekend dat studenten na de bachelor doorstromen naar een master aan dezelfde opleiding of universiteit. De opleidingen binnen de FSW moeten meer hun best doen om studenten in de masterprogramma's te krijgen. Ze verliezen studenten aan andere universiteiten, maar krijgen er omgekeerd ook studenten bij van elders.

Een aparte bachelor en een aparte master met elk hun eigen diploma betekende ook forse uitbreiding van het werk voor de accreditaties door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie. (Deze NVAO is opgericht door de Nederlandse en Vlaamse overheid en bewaakt de kwaliteit van het hoger onderwijs via het al dan niet verlenen van een accreditatie.) In plaats van één opleiding werden voortaan de bachelor en de master afzonderlijk aan een kwaliteitstoets onderworpen. Zeker voor de FSW zijn deze beoordelingen door visitatiecommissies belastend en complex, omdat deze faculteit vier verschillende wetenschapsgebieden heeft. "Dan ben je voortdurend in voorbereiding van visitaties of je zit in een tussentijdse opleidingsevaluatie of je bewerkt de uitkomsten van de vorige visitatie," aldus Cachet.

Verleiden - Dr. Frans-Bauke van der Meer, onderwijsdirecteur van Bestuurskunde

“De druk op de prestaties in onderwijs en onderzoek is de laatste tien jaar groter geworden. In het onderwijs heeft dat heel goed gewerkt. De rendementen zijn toegenomen en er is veel meer geïnvesteerd in de didactische vormgeving van opleidingen om de studeerbaarheid te vergroten. De externe druk op meetbare resultaten en het mondiger worden van studenten spelen daarbij een rol, maar vooral ook het inzicht dat leerprocessen niet alleen maar gebaseerd zijn op kennisoverdracht waarbij de docent vertelt hoe de wereld in elkaar zit.

Eén van de leuke dingen binnen de FSW en Bestuurskunde is toch dat mensen veel energie stoppen in een goede inhoud van vakken en in een goede didactische benadering. Daar investeren we overigens ook veel in. We hebben nu kleinschaliger onderwijs en een meer gedetailleerde invulling van de leertrajecten. En doordat we beter over werkvormen nadenken, krijgen studenten een grotere gevarieerdheid aan activiteiten en leermodellen aangeboden en werken ze meer met concrete voorbeelden.

Potentieel nadeel is wel dat het onderwijs nu zo strak geprogrammeerd is dat studenten bij wijze van spreken bij het handje worden genomen. En daar worden ze weer minder zelfstandig van. Bovendien gedragen veel studenten zich in mijn beleving steeds meer als consument. Je moet studenten dus meer verleiden, uitdagen en dwingen om eigen verantwoordelijkheid te nemen en niet alles voor zoete koek te slikken.

Misschien worden we daarin een beetje geholpen door de economische crisis. Want die maakt studenten natuurlijk wel duidelijk dat ze zich echt in positieve zin moeten onderscheiden om in de toekomst een goede kans op de arbeidsmarkt te maken. Maar ook onze eigen benadering is van belang: studenten aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid voor hun leerproces.”

Bindend studieadvies

De EUR, en dus ook de FSW, is in het studiejaar 2005 / 2006 gaan werken met een ‘bindend studieadvies’ (BSA). Eerstejaarsstudenten mochten vanaf dat moment alleen door naar het tweede jaar als ze minimaal 40 van de totaal 60 studiepunten (ECTS) haalden. En aan het eind van het tweede jaar moesten ze alle 60 punten binnen hebben. Zo niet, dan was het einde oefening en moesten studenten de opleiding verlaten. Deze maatregel had tot doel de rendementcijfers te verhogen en om zwakkere studenten tijdig een signaal te geven dat ze beter een andere weg konden inslaan.

De invoering van het BSA betekende intensievere monitoring van studenten. Elke student die niet op koers ligt, krijgt tussentijds bericht en gesprekken met de studieadviseur. “In zo’n gesprek

probeer ik er samen met de student achter te komen waar het knelpunt zit,” vertelt Ilja Fase, studieadviseur bij Sociologie. “Gebrek aan studiediscipline en aan studievaardigheid zijn de belangrijkste oorzaken voor vertraging. De meeste studenten die uitstellen, plannen niet goed of vinden andere dingen te leuk, terwijl de studie toch prioriteit moet krijgen. Er zijn ook studenten die het te goed willen doen. Die zijn best

slim, maar bang om te falen of een minder cijfer te halen. Allemaal zaken waar studenten aan kunnen werken. Studenten die door persoonlijke omstandigheden studievertraging oplopen, krijgen begeleiding. Ik kan bijvoorbeeld de examencommissie adviseren tot uitstel van een negatief BSA. Maar dan is het wel belangrijk dat er zicht is op verbetering van die persoonlijke omstandigheden. Je moet inschatten of iemand ooit zal afstuderen. Dat is lastig. Het is aftasten en die student blijven volgen en soms adviseren om te stoppen.”

Het percentage studenten met een negatief advies varieert jaarlijks per opleiding. In het studiejaar 2009-2010 kreeg bij Psychologie 23 procent een negatief advies. Bij Bestuurskunde strandde toen 30 procent en bij Sociologie 44 procent. “Veel te veel,” concludeerde Van der Veen destijds. “Maar je moet geen appels met peren vergelijken. Opleidingen met selectie aan de poort of een numerus fixus zoals Psychologie scoren altijd beter. Daarnaast hebben wij ook eerstejaars met alleen een hbo-propedeuse of die elders moesten stoppen vanwege een negatief advies. Het is bekend dat die studenten het slechter doen.”

Ook Bestuurskunde had te maken met deze ‘switchers’. Met name bedrijfskundestudenten die de BSA-norm niet haalden, probeerden het vaak opnieuw bij de opleiding. Hoewel Psychologie het beste scoorde, vond men de 23 procent afhakers toch te hoog. “Er zijn altijd studenten die een verkeerde studiekeuze maken en daardoor afvallen,” verklaarde onderwijsdirecteur dr. Guus Smeets. “Maar als ze afhaken vanwege een verkeerde

studiestrategie, is dat zonde. Die moet je over de streep trekken met betere begeleiding.”

Minoren

De minor is sinds september 2008 een verplicht onderdeel in het derde bachelorjaar op de Erasmus Universiteit. De eerste tien weken staan voor de minor ingeroosterd en studenten kunnen daar 15 ECTS mee verdienen. De minoren kwamen min of meer in de plaats van de keuzevakken en boden studenten een mogelijkheid tot verdieping binnen de eigen richting of tot een kijkje over de schutting van het eigen vakgebied. Dat laatste namen studenten van de FSW massaal. Zo volgde 90 procent van de bachelorstudenten in 2011 een minor aan een andere opleiding. Omgekeerd kwamen ook veel studenten van andere faculteiten naar de FSW.

De opleidingen van de faculteit verdienen zodoende een aardig zakcentje aan de minoren.

Het aantal externe studenten dat naar de FSW kwam was de eerste jaren groter dan het aantal eigen studenten dat uitvloog. De opleidingen van de faculteit verdienen zodoende een aardig zakcentje aan de minoren: een ‘positief saldo’ leverde 950 euro per student op. Psychologie had met forensische psychologie, arbeids- en organisatiepsychologie en hoogtepunten uit de psychologie de succesvolste minoren van de universiteit. Dankzij dit soort

'toppers' stond de balans tussen binnenkomende externe en uitgaande eigen studenten in 2009 op 244. In 2010 had men nog een positief saldo van 136 studenten. Maar mede doordat forensische psychologie voortaan door de juridische faculteit werd aangeboden, speelden Psychologie en ook de andere opleidingen vanaf 2011 ongeveer quitte.

PGO: hét handelsmerk van de FSW

De onderwijsprogrammering die de opleidingen van de FSW gebruikten was allesbehalve uniform. Sociologie werkte tot 2006 met semesters. In september 2006 stapte de opleiding over naar het blokkensysteem met acht blokken van vijf weken en één vak per blok. Bestuurskunde gebruikte in die periode

al blokken, maar dat waren vier blokken van tien weken met twee of drie vakken per blok. In het studiejaar 2007-2008 maakte ook die opleiding de overgang naar acht blokken. Deze vorm met sequentieel onderwijs hanteerde Psychologie al vanaf de start in 2001.

Psychologie werkte ook al vanaf het begin met probleemgestuurd onderwijs (PGO) in combinatie met intensief vaardigheidsonderwijs. PGO is een onderwijsvorm die Henk Schmidt destijds aan de Universiteit Maastricht in Nederland heeft geïntroduceerd. Als bouwdecaan van de opleiding Psychologie heeft hij deze didactische methode in 2001 naar Rotterdam overgebracht. Het kenmerk is dat er onder begeleiding van een tutor in kleine groepen gewerkt wordt aan problemen. Kennis wordt niet overgedragen, maar actief verworven volgens de zogenaamde 'zevensprong' (zie kader).

Wekelijks vinden er twee PGO-bijeenkomsten plaats. Daarnaast wordt ook wekelijks één bijeenkomst gewijd aan academische of professionele vaardigheidstraining. Daarbij wordt ernaar gestreefd dat de vaardigheden die aan bod komen, passen bij de inhoud van het blok. Tenslotte wordt het onderwijs ondersteund door een beperkt aantal colleges, één of twee per week.

Omdat van studenten wordt gevraagd zelfstandig informatie te verzamelen uit wetenschappelijke boeken, tijdschriften of digitale media is er in de universiteitsbibliotheek per PGO-opleiding een apart gedeelte met relevante literatuur ingericht. Dit kleinschalige onderwijs is volgens Van der Molen, de huidige decaan van de FSW, geen dure vorm van onderwijs, zoals wel eens wordt gedacht. De kosten vallen mee doordat het onderwijs met relatief goedkope medewerkers als tutores wordt uitgevoerd. Bovendien betaalt PGO zich ook terug doordat het rendement relatief hoog is.

De zevensprong van het PGO

- Stap 1. Moeilijke begrippen verhelderen: elke student moet snappen waar het probleem over gaat, anders wordt het moeilijk om er samen over te brainstormen.
- Stap 2. Probleemstelling formuleren: zijn de studenten het met elkaar eens over wat het centrale thema is in dit probleem?
- Stap 3. Brainstormen: studenten formuleren mogelijke relevante kennis, opvattingen, verklaringen die ze zelf al kunnen bedenken. Tijdens deze fase wordt aanwezige voorkennis geactiveerd, waardoor duidelijker wordt welke kennis er nog ontbreekt.
- Stap 4. Probleemanalyse: wat zijn de belangrijkste deelproblemen en welke voorlopige theoretische verklaringen hebben ze samen kunnen bedenken?
- Stap 5. Leerdoelen formuleren: welke kennis ontbreekt er nog om het probleem goed te kunnen begrijpen, uitleggen en verklaren?
- Stap 6. Leerdoelgerichte zelfstudie: studenten duiken de literatuur in en zoeken naar de ontbrekende kennis. Ze bereiden de nabespreking voor, waarin ze elkaar moeten kunnen uitleggen hoe het allemaal zit.
- Stap 7. Nabespreking: studenten rapporteren aan elkaar wat ze hebben gevonden in de literatuur en leggen aan elkaar uit hoe de verklaringen werken.

Misverstanden

De tweede opleiding die aan de FSW met PGO startte was Sociologie. Aanleiding voor deze herziening van het onderwijs was de visitatie uit 2006. Het oordeel van de visitatiecommissie van de NVAO was destijds voldoende, maar er werd ook duidelijk gemaakt dat Sociologie verbeteringen moest doorvoeren. In de discussie daarover maakte het bestuur van Sociologie de keuze voor intensivering van het onderwijs door de invoering van sequentieel blok-onderwijs. Gesteund door de huidige decaan is vervolgens in 2010 het PGO-model van Psychologie overgenomen. Twijfels over de geschiktheid van PGO als didactisch model bestonden er hier en daar wel. Men vroeg zich dan met name af of studenten via PGO voldoende kennis over sociologische theorieën zouden verwerven.

Wekelijks vinden er twee PGO-bijeenkomsten plaats. Daarnaast wordt ook wekelijks één bijeenkomst gewijd aan academische of professionele vaardigheidstraining. Daarbij wordt ernaar gestreefd dat de vaardigheden die aan bod komen, passen bij de inhoud van het blok. Tenslotte wordt het onderwijs ondersteund door een beperkt aantal colleges, één of twee per week.

Omdat van studenten wordt gevraagd zelfstandig informatie te verzamelen uit wetenschappelijke boeken, tijdschriften of digitale media is er in de universiteitsbibliotheek per PGO-opleiding een apart gedeelte met relevante literatuur ingericht. Dit kleinschalige onderwijs is volgens Van der Molen, de huidige decaan van de FSW, geen dure vorm van onderwijs, zoals wel eens wordt gedacht. De kosten vallen mee doordat het onderwijs met relatief goedkope medewerkers als tutores wordt uitgevoerd. Bovendien betaalt PGO zich ook terug doordat het rendement relatief hoog is.

De zevensprong van het PGO

- Stap 1. Moeilijke begrippen verhelderen: elke student moet snappen waar het probleem over gaat, anders wordt het moeilijk om er samen over te brainstormen.
- Stap 2. Probleemstelling formuleren: zijn de studenten het met elkaar eens over wat het centrale thema is in dit probleem?
- Stap 3. Brainstormen: studenten formuleren mogelijke relevante kennis, opvattingen, verklaringen die ze zelf al kunnen bedenken. Tijdens deze fase wordt aanwezige voorkennis geactiveerd, waardoor duidelijker wordt welke kennis er nog ontbreekt.
- Stap 4. Probleemanalyse: wat zijn de belangrijkste deelproblemen en welke voorlopige theoretische verklaringen hebben ze samen kunnen bedenken?
- Stap 5. Leerdoelen formuleren: welke kennis ontbreekt er nog om het probleem goed te kunnen begrijpen, uitleggen en verklaren?
- Stap 6. Leerdoelgerichte zelfstudie: studenten duiken de literatuur in en zoeken naar de ontbrekende kennis. Ze bereiden de nabespreking voor, waarin ze elkaar moeten kunnen uitleggen hoe het allemaal zit.
- Stap 7. Nabespreking: studenten rapporteren aan elkaar wat ze hebben gevonden in de literatuur en leggen aan elkaar uit hoe de verklaringen werken.

Misverstanden

De tweede opleiding die aan de FSW met PGO startte was Sociologie. Aanleiding voor deze herziening van het onderwijs was de visitatie uit 2006. Het oordeel van de visitatiecommissie van de NVAO was destijds voldoende, maar er werd ook duidelijk gemaakt dat Sociologie verbeteringen moest doorvoeren. In de discussie daarover maakte het bestuur van Sociologie de keuze voor intensivering van het onderwijs door de invoering van sequentieel blok-onderwijs. Gesteund door de huidige decaan is vervolgens in 2010 het PGO-model van Psychologie overgenomen. Twijfels over de geschiktheid van PGO als didactisch model bestonden er hier en daar wel. Men vroeg zich dan met name af of studenten via PGO voldoende kennis over sociologische theorieën zouden verwerven.

“Er bestaan misverstanden over PGO,” weet Schmidt. “Men denkt vaak dat het een soort praktijkgestuurd onderwijs is. Om dit beeld uit de wereld te helpen heb ik wel eens een verhaal gehouden voor de staf met door mijzelf gemaakte voorbeelden van sociologische problemen. Maar ik heb relatief weinig of geen expliciete pogingen gedaan om het PGO-model in te voeren. Als je als bestuurder uit één van de bloedgroepen komt, moet je wel heel voorzichtig zijn om niet de hele tijd te roepen: ‘Bei uns in der Heimat ist alles besser’. Dat bewustzijn had ik heel sterk. De verbeteringen

die Sociologie en ook Bestuurskunde hebben doorgevoerd zijn vooral gedreven door de ontdekkingen van docenten zelf. En dat vervolgens het model van Psychologie iets is waar men makkelijk naar gaat kijken, is dan een tweede. Als men mij vroeg, ja, dan had ik uiteraard een drive en enthousiasme om daarover te praten. Maar niet van: nu moeten jullie dit of dat. Ik heb dat vroeg in mijn decanaat een keer geprobeerd bij Bestuurskunde. Het was een gesprek met alle hoogleraren over onderwijs en dat was een faliekante mislukking.”

Navolging

PGO is hét handelsmerk van de FSW geworden. De nieuwe opleiding Pedagogische Wetenschappen, die in september 2011 startte, heeft ook gekozen voor dit model en andere faculteiten toonden eveneens belangstelling voor deze vorm van onderwijs. Zo ging de Erasmus School of Law in september 2012 over op PGO. Ze deed dat in nauw overleg met Psychologie. De export van PGO-kennis was daarmee nog niet ten einde. Het prestigieuze Erasmus University College, een brede bachelor voor 'excellente' studenten die in september 2013 van start ging, koos eveneens voor PGO. Om dit onderwijsmodel op poten te zetten trok men expertise van Psychologie aan.

Binnen de FSW is de opleiding Bestuurskunde nog niet overgegaan op PGO. Deze opleiding werkt met de zogenoemde 'academie-atelier-formule'. In de academie (de hoorcolleges) wordt de wetenschappelijke kennis aangeboden, maar in het atelier (veelal werkcolleges, maar ook gastcolleges en stages) vindt de confrontatie met de bestuurskundige praktijk plaats. In het atelier zitten veel PGO-elementen, maar in een wat gevarieerdere vormgeving dan de zevensprong.

In 2007 werd een ingrijpende herziening van het onderwijs doorgevoerd. De inzet was werken in kleine groepen, zodat studenten beter geobserveerd en aangesproken konden worden. Minder anonimiteit, waardoor studenten minder snel kunnen 'duiken', was volgens de toenmalige onderwijsdirecteur prof. dr. Bram Steijn het belangrijkste effect.

"We gingen ook werken met een model waarbij je steeds één vak hebt: sequentieel onderwijs. Henk Schmidt, die toen decaan was, speelde daar wel een rol in. Als managementteam praatte je periodiek met de decaan en hij gaf aan dat sequentieel onderwijs en werken in kleine groepen erg belangrijk was. En suggesties van de decaan leg je niet zo maar naast je neer."

Het doorvoeren van deze onderwijsveranderingen kostte veel tijd en energie. Dus toen Sociologie een paar jaar later omschakelde naar PGO, wilde Bestuurskunde niet nog een keer alles overhoop gooien. Bovendien vond men het eigen model - half PGO, aldus Steijn - goed. In het voorjaar van 2013 gingen de panelen weer schuiven. Er werden alsnog plannen gemaakt voor invoering van PGO in de beginfase van de bachelor. In die fase wilde men een actieve houding van studenten meer stimuleren.

Een gedurfde zet: de invoering van N=N

De FSW zorgde in 2011 voor een primeur met de start van de pilot 'Nominaal is Normaal' (N=N). Verhoging van de BSA-norm naar 60 studiepunten, minder herkansingen, een compensatieregeling voor onvoldoendes en invoering van een jaarklassysteem - dus overgaan of blijven zitten - zijn kenmerken van N=N. Deze ideeën kwamen van Henk Schmidt. Hij wilde studenten zonder ballast van openstaande vakken naar het tweede jaar laten doorstromen, zodat ze binnen vier jaar hun bachelorbul zouden kunnen halen.

Minder herkansingen, zo was bij hem bekend, leiden tot een ander studiepatroon, tot serieuzer studeren, minder uitstelgedrag en dus minder risico op uitval. Het waren ideeën waar Schmidt al langer mee rondliep, maar de tijd moest rijp zijn om ze te presenteren. De aankondiging van de langstudeerboete*) in 2010 was dat goede moment. Schmidt herinnert zich nog dat hij voor het eerst met Henk van der Molen over N=N sprak en van hem te horen kreeg dat hij ernstige twijfels had. "Ik was enigszins beducht," beaamt Van der Molen. "Gaan we dan niet te veel studenten verliezen omdat ze het niet halen, vroeg ik me af. Maar een systeem met compensatie en weinig herkansingen vond ik de uitdaging waard." Studenten waren niet enthousiast over de plannen. Te streng en overbodig, redeneerden ze. Extra prikkels om sneller te studeren waren

niet nodig vanwege de geplande invoering van de langstudeerboete en ze waren bang dat de compensatiemogelijkheden het niveau van de studie zouden verlagen. Zij voorzagen ook dat minder herkansingen zouden leiden tot een toename van het aantal studenten die een beroep zouden doen op de regeling persoonlijke omstandigheden. Toch ging de Faculteitsraad in juni 2011 akkoord met de plannen. Over aanscherping van de BSA-norm, het belangrijkste kritiekpunt van de studenten, hadden ze feitelijk niets te zeggen. De raad had op dat punt geen instemmingsrecht.

Een uniforme invulling van N=N lukte overigens niet helemaal. Psychologie en Pedagogische Wetenschappen kozen ervoor om het jaarklassensysteem gedurende de gehele bachelor te gebruiken, terwijl

*) Op 1 oktober 2012 maakten de politici Diederik Samsom en Mark Rutte bekend dat de langstudeerboete werd afgeschaft. Studenten die een langstudeerboete al hadden betaald kregen deze zo snel mogelijk terug.

Bestuurskunde en Sociologie dit alleen in het eerste jaar doen. Verder gaf Bestuurskunde de voorkeur aan vijf herkansingsmogelijkheden voor de (acht) bloktentamens, terwijl de andere opleidingen dat aantal beperkten tot twee herkansingen voor de PGO-blokken en twee herkansingen voor de practicumtoetsen. De opleidingen trokken wel één lijn bij de compensatieregeling. Alleen onvoldoendes hoger of gelijk aan een 4 mochten gecompenseerd worden. En studenten mochten alleen door naar het tweede jaar indien ze een gemiddelde van 6.0 of hoger haalden.

“Er waren wel zorgen over N=N,” geeft Schmidt toe. “Op de meest donkere momenten, als ik ’s morgens vroeg wakker werd en dacht: ‘Ja, ja, ik weet het wel zo zeker op basis van al die jaren ervaring, maar stel dat ik het niet bij het juiste eind heb?’ De eerste prognoses, een spannend

moment, zag ik toen ik in een hotel in Saoedi-Arabië zat. Toen die er goed uitzagen, ben ik zingend door de gangen gegaan.”

‘Leg de lat hoger en studenten zullen beter presteren, want ze stemmen hun gedrag af op de norm.’ Deze veronderstelling van Schmidt bleek uit te komen. Van de studenten in de N=N-pilot haalde circa 75 procent het eerste jaar. Dat is gemiddeld 8 procent hoger dan het percentage dat voorheen na twee jaar alle 60 punten haalde. Dat N=N zo goed werkte, was ook een opluchting voor de decaan. Er is nog een voordeel, geeft Van der Molen aan.

“De 25 procent die niet doorgaat, heeft na één jaar meteen duidelijkheid. Het voorkomt dat ze blijven doormodderen en na het tweede jaar alsnog met een negatief BSA moeten vertrekken. Snel duidelijkheid bieden of de studie qua niveau of interesse bij iemand past, is voor zowel de student als de opleiding prettig.”

Aanpassen - Dr. Peter Mascini, universitair hoofddocent bij Sociologie

“Toen ik van 1988 tot en met 1993 aan de EUR studeerde kreeg je een setje boeken mee en je had een docent die af en toe hoorcolleges gaf. Op een gegeven moment moest je opdraven voor het tentamen en dat was het. Door veranderingen die onze studenten meebrengen uit het studiehuis of door andere ontwikkelingen is het minder vanzelfsprekend dat ze zichzelf kunnen disciplineren of dat ze de aandacht kunnen opbrengen om boeken te lezen en lang hoorcolleges aan te horen. Dan zie je dat zo'n institutie als de faculteit zich aanpast aan de doelgroep.

In veel opzichten is het onderwijs er beter op geworden, maar er zitten ook nadelen aan vast. Ik vind het heel goed dat docenten meer moeten nadenken over wat ze over willen brengen en op welke manier. Daarom ben ik ook heel blij met die tutorinstructies, de blokboeken en zelfs met die toetsmatrijs. Ik vind ook dat er nu een meer coherent onderwijsprogramma is en een betere coördinatie.

Maar het wordt er allemaal wel schoolser door. Studenten moeten verplicht naar een werkgroep en als ze niet komen, krijgen ze een vervangende opdracht. Het gevaar is dat studenten er vooral op gaan letten of ze aan alle regels en verplichtingen hebben voldaan en wat niet verplicht is, doen ze dan niet. Studenten komen dus wel naar de PGO-werkgroepen maar niet naar de hoorcolleges, want die zijn niet verplicht. Vroeger was het minder streng en hadden ze meer eigen verantwoordelijkheid.”

Verbluffend

De apotheose van dit gewaagde, maar geslaagde experiment was eind september 2012 de feestelijke uitreiking van getuigschriften aan de eerste lichting studenten die met N=N te maken hadden gekregen. Het evenement, bedacht en georganiseerd door Marja Hortulanus, Manon de Jong en Eleni Koulouki van het onderwijsbureau, staat in het geheugen gegrift als 'verbluffend leuk'. Een volle Sorbonne-zaal met blije en trotse studenten en muziek van gelegenheids-dj dr. Bram Peper zorgden voor een ongekend opgewonden en opgetogen sfeer.

De apotheose van dit gewaagde, maar geslaagde experiment was eind september 2012 de feestelijke uitreiking van getuigschriften aan de eerste lichting studenten die met N=N te maken hadden gekregen.

De rector magnificus (Schmidt) en de decaan (Van der Molen) deden er nog een schepje bovenop. Zij verschenen in vol ornaat, toga met baret, en hielden aanstekelijke speeches vol lof over de prestaties van de studenten die het nieuwe onderwijssysteem N=N volgden. Ook

opvallend was dat deze studenten nominaal studeren als een vanzelfsprekendheid beschouwden. Ze waren ervan overtuigd geweest dat dat ging lukken, want het eerste jaar hadden ze tenslotte ook in één keer gehaald.

De geslaagde pilot bij de FSW was voor andere faculteiten aan de EUR reden om in september 2012 ook N=N te introduceren. Alleen bij Wijsbegeerte en Geneeskunde zijn ze (nog) niet op dit systeem overgegaan.

Number One

Verkozen worden tot de beste opleiding is een mooi resultaat, maar elk jaar als de nummer 1 eindigen in de ranglijst van Elsevier is een heel bijzondere prestatie. Bij de opleiding Psychologie is men er derhalve trots op dat ze keer op keer als beste uit de bus komt bij de jaarlijkse enquête van het weekblad. "Je kunt je wel afvragen wat deze uitslagen waard zijn, want de methode van Elsevier is niet altijd even doorzichtig," stelt onderwijsdirecteur, dr. Guus Smeets. "Studenten wordt gevraagd hoe tevreden ze zijn over aspecten van hun opleiding. Maar de meeste studenten kunnen hun ervaringen helemaal niet relateren aan ervaringen met andere opleidingen, omdat ze nergens anders hebben gestudeerd. Hoogleraren wordt ook gevraagd wat zij de beste opleiding vinden. Maar hoogleraren weten ook nauwelijks iets van andere opleidingen. Wat zij waarschijnlijk doen, is nadenken wie ze kennen van de onderzoekers. De kans is natuurlijk groot dat ze

iemand kennen bij de oudste en de grootste universiteiten. Je ziet daarom ook dat opleidingen er verschillend op reageren. Staan ze laag, dan relativieren ze de uitkomst. Staan ze hoog, dan wordt het breed uitgemeten. Maar wij zijn zeker heel blij dat studenten ons zo goed beoordelen, juist omdat we zo veel investeren in kwaliteitsonderwijs en een goede leeromgeving." In een andere enquête, die van de Keuzegids, scoort Psychologie ook altijd goed. In 2012 leverde dat het predicaat 'Topopleiding' op.

De nieuwe opleiding Pedagogische Wetenschappen lijkt in de voetsporen van Psychologie te treden. Zij kende een droomdebuut. Bij de eerste deelname aan de Elsevier-enquête in 2012 haalde ze gelijk een eerste plaats. "Een aangename bevestiging, maar geen complete verrassing," reageerde docent en studieadviseur drs. Rob Kickert. "We wisten dat het hier goed loopt en dat we kwalitatief goed onderwijs leveren. Ik ben zelf een echte fan van PGO. Het directe contact dat studenten hierdoor met elkaar en met de staf hebben, en de vorm van het onderwijs zelf, zorgen ervoor dat dit gewoon een heel leuke opleiding is." Goede resultaten in Elsevier en de Keuzegids zijn belangrijk, maar alles valt of staat met de beoordeling van de NVAO. Een visitatiecommissie van de NVAO bekijkt om de zes jaar of een opleiding aan de kwaliteitseisen voldoet. Afgezien van de beoordeling van Sociologie in 2006 - een nipte goedkeuring gepaard met een waarschuwing - pakte deze controles goed uit. Sociologie scoorde in 2012 op alle punten voldoende.

Psychologie slaagde net als in 2006 met gemak voor de kwaliteitstoets en ook Bestuurskunde kon in 2010 tevreden terugkijken op de visitatie.

Ter illustratie een citaat van de visitatiecommissie Psychologie uit 2012.

'De commissie heeft kennis genomen van de wijze waarop de EUR haar onderwijs in de psychologie heeft ingericht. Het probleemgestuurd onderwijs (PGO)-systeem heeft hier een grote invloed op. De commissie is positief over de kleinschaligheid die hiermee wordt gerealiseerd, evenals de wijze waarop studenten met het PGO gestimuleerd worden in het actief omgaan met de aangeboden stof. De commissie is van oordeel dat de inrichting van het onderwijs goed doordacht is. Studenten en docenten zijn zeer gemotiveerd en positief over de omgeving waarin zij studeren en werken. De commissie heeft vastgesteld dat de wijze waarop volgens het PGO-systeem theorieën worden bestudeerd, zorgt voor een goede balans tussen theorie en praktijk: theorieën en concepten worden steeds bestudeerd vanuit een relevant praktijkprobleem of een wetenschappelijk probleem. Het parallel aanbieden van een theorievak en een gerelateerd practicum draagt in de ogen van de commissie bij aan deze balans tussen theorie en praktijk.'

Internationalisering

Het onderwijs van de FSW bediende niet alleen de Nederlandse markt. Bestuurskunde heeft sinds het studiejaar 2004-2005 de Engelstalige master 'International Public Management and Policy' (IMP). De instroom

bedraagt gemiddeld zo'n dertig studenten per jaar. Het aantal inschrijvingen afkomstig uit binnen- en buitenland kende de laatste jaren een stijgende trend met een recordaantal van 47 in 2013. Ook het aandeel buitenlanders neemt gestaag toe. Tevens is er een tweejarig Engelstalig programma: de Research Master in Public Administration & Organizational Science. Dit in samenwerking met de universiteiten van Utrecht en Tilburg en inmiddels ook met Nijmegen en de VU. Sociologie heeft samen met Erasmus School of History, Culture and Communication (ESHCC) en het Centre for Rotterdam Cultural Sociology (CROCUS) vanaf 2009 een Engelstalige research master. Het aantal deelnemers was met gemiddeld tien studenten – de helft uit het buitenland – vooralsnog bescheiden.

De nieuwe opleiding Pedagogische Wetenschappen lijkt in de voetsporen van Psychologie te treden.

Dat gold ook voor de Engelstalige masterprogramma's die Psychologie sinds 2010 aanbood. Buitenlandse en Nederlandse studenten die voor een Engelse master kozen kwamen in onderwijsgroepen met Engels als voertaal. De literatuur was sowieso in het Engels.

Nauwelijks of geen marketingactiviteiten werden bij Psychologie als verklaring gezien voor de beperkte belangstelling.

In 2012 ging het roer om. Het College van Bestuur van de EUR wilde fors inzetten op internationalisering en in dat kader besloot de FSW meer middelen in te zetten voor werving in het buitenland. Het faculteitsbureau van de FSW kon mede daardoor de afdeling voorlichting en marketing uitbreiden tot twee medewerkers. Deze extra inzet was ook noodzakelijk voor de start van een Engelstalig bachelor Psychologie in 2014. In dat jaar zal Pedagogische Wetenschappen bovendien met de masteropleidingen beginnen. De masters zijn conform het strategisch plan van de universiteit toegankelijk voor buitenlandse studenten.

Keuzestress

Na de invoering van de harde knip ontstaat er veel meer een reflectiemoment waarbij studenten zich afvragen waar ze heen zullen gaan. Zo ook voor Gerda van Reenen. In het voorjaar van 2011, toen ze nog derdejaars psychologie was, zei ze over haar 'keuzestress': "Mijn hele leven weet ik al wat ik wil gaan doen, maar nu bij de masterkeuze twijfel ik voor het eerst echt. Vandaar dat ik er ook veel tijd in steek om internetsites af te speuren, er met studiegenoten en familie over te praten en naar open dagen te gaan. En er valt ook echt wat te kiezen met alleen in Nederland al ongeveer twintig verschillende richtingen. Ik vind het belangrijk om een master te vinden waarin ik mij echt kan ontwikkelen en waarvan ik zeker weet dat ik het interessant vind. Een baanperspectief is dan net wat minder belangrijk, omdat ik denk dat je met een academische achtergrond redelijk makkelijk aan een baan kan komen. Bovenaan in mijn lijstje staat momenteel 'Brein en cognitie', hier aan de Erasmus. Wat ik boeiend vind aan deze master is de aandacht voor de cognitieve processen achter het gedrag. Ook neurowetenschappen in Amsterdam trekken mij wel. Helaas zou ik hiervoor de EUR moeten loslaten, wat ik wel moeilijk zal vinden. Tegelijkertijd trekt de stad Amsterdam mij wel meer dan Rotterdam. Al met al blijft het dus een lastige keuze."

Gerda koos uiteindelijk voor Medische Psychologie in Tilburg.

Hoofdstuk III

***Komen
en gaan***

Tussen 2003 en 2013 waren er aan de FSW tal van nieuwe initiatieven. Die leidden onder meer tot nieuwe instituten, maar in dezelfde periode verdween er ook een afdeling. In 2004 startte bijvoorbeeld het Dutch Research Institute For Transitions (DRIFT), maar deze nieuwe groep werd in 2011 weer op enige afstand van de faculteit gezet door de afdeling onder te brengen in de Erasmus Holding BV.

DRIFT werd naast het Risbo en het Institute for Housing and Urban Development Studies (IHS) de derde bv van de faculteit. Voor het Erasmus Studiecentrum voor Milieukunde (ESM), dat het hoofd financieel niet meer boven water kon houden, was een overgang naar een bv geen optie. Het ESM werd daarom afgebouwd en het overgebleven deel fuseerde in 2009 met Bestuurskunde.

Een initiatief dat eindigde in een rel was het gasthoogleraarschap van de charismatische

Tariq Ramadan. Nadat in 2009 was gebleken dat Ramadan voor een Iraanse staatszender werkte, werd hem de wacht aangezegd, iets wat hij vervolgens bij de rechter aanvocht. Onaangename verrassingen lijken bij de Graduate School minder waarschijnlijk. Dit gezamenlijke project van de FSW, Faculteit der Wijsbegeerte, Erasmus School of History Culture and Communication en het International Institute of Social Studies onder leiding van de bestuurskundige Victor Bekkers ging na een gedegen opbouwfase in 2012 officieel van start.

De afbouw van het ESM

Voor het Erasmus Studiecentrum voor Milieukunde (ESM), dat in 1984 werd opgericht, betekende het vijfde lustrum tevens einde verhaal. Een reorganisatie in 2004-2005 bleek onvoldoende perspectief te bieden op een gezonde toekomst. Daarom viel in 2009 uiteindelijk het doek. De overgebleven vijf wetenschappers werden overgenomen door Bestuurskunde.

Het Erasmus Center for Sustainability and Management, zoals het ESM de laatste 10 jaar heette, richtte zich in de beginjaren vooral op de sociologie en het beleid van milieuvraagstukken. Men hield zich bezig met zaken als de bodemverontreiniging in het Rijnmondgebied. Later ontwikkelde men met name expertise in de onderzoeksvelden duurzame productie en industriële ecologie, duurzaam transport en integraal watermanagement.

Het gebrek aan basisfinanciering via het onderwijs werd in de loop der jaren een steeds groter probleem. Ondanks aanvankelijk succes met milieubestuurskunde en milieubedrijfskunde lukte het niet voldoende studenten geïnteresseerd te krijgen voor een eigen master. Het onderwijs bleef daardoor beperkt tot keuzevakken. In de jaren '90 volgden nog honderden studenten van alle faculteiten deze vakken, maar na 1995 zakte de belangstelling langzaam weg. Een combinatie van factoren was daar de oorzaak van, meent mr. dr. Jacko van Ast. Hij was sinds de oprichting aan het ESM verbonden, eerst als student en sinds 1986 als medewerker. "De belangstelling voor milieue

en duurzaamheid ebde rond de eeuwwisseling weer weg. Daarnaast probeerden faculteiten hun studenten bij zich te houden, nadat de kosten van extern onderwijs anders werden verrekend. Dat lukte helaas goed; bovendien zetten veel faculteiten eigen milieuvakken op."

Van Ast hoopte nog op betere tijden met de invoering van minoren in 2008. Hij ontwikkelde de minor 'Milieu en duurzaamheidswetenschappen', maar tot zijn teleurstelling schreven zich daar maar acht studenten voor in. Met 'Planet at risk' probeerde hij het samen met dr. Arwin van Buuren (Bestuurskunde) en prof. dr. Harry Geerlings nog een keer, maar ook toen kwamen er maar tien studenten op af. Dat was voor Van Ast voldoende bevestiging van het gebrek aan belangstelling bij EUR-studenten.

Na de doorstart in 2005 bleef het derde-geldstroomonderzoek redelijk doorlopen, evenals het Off Campus PhD-programma voor met name promovendi in het buitenland. De in samenwerking met Delft en Leiden ontwikkelde 'Master of Industrial Ecology' was ook een succesvol programma, maar niet verankerd in de EUR.

Verder ging het binnenhalen van onderzoekssubsidies (tweede-geldstroomonderzoek) het ESM goed af. Maar dit onderzoek was nooit kostendekkend, omdat het uitging van cofinanciering. Zonder structurele inkomsten uit het onderwijs bleek dit een brug te ver. "Uiteindelijk kwamen we zelf tot de conclusie dat het trekken aan een dood paard was," reconstrueert Van Ast. "Dat signaal kwam

ook uit andere richtingen, zoals van de decaan Henk Schmidt. Omdat we in een eerder stadium al tot de slotsom waren gekomen dat we niet als puur onderzoeksinstituut binnen een bv verder wilden, kozen we voor het warme bad van Bestuurskunde.”

ESM werd onderdeel van de nieuwe onderzoeksgroep Governance of Complex Systems (GOCS), een groep met medewerkers die bijna allemaal qua opleiding of werkervaring een milieuverleden hadden. Een symposium op 25 september 2009 ter afsluiting van 25 jaar ESM, dat tevens diende om de inbedding in GOCS te

markeren, was het laatste evenement dat het ESM organiseerde.*)

DRIFT is toch duurzaam

Met het Dutch Research Institute For Transitions (DRIFT), dat zich richtte op het begrijpen, begeleiden en versnellen van duurzame transitie, kreeg de FSW in september 2004 een nieuwe loot aan de stam. De komst van prof. dr. ir. Jan Rotmans en dr. Derk Loorbach – toen nog aio – vanuit Maastricht naar Rotterdam was op financieel gebied een megatransfer. Rotmans nam namelijk elf miljoen euro onderzoekssubsidie van het ministerie mee en nog eens elf miljoen die door het bedrijfsleven of universiteiten gematcht moest worden.

Ze hadden ook terecht gekund in Amsterdam en Delft, maar ze kozen voor Rotterdam, omdat ze deze stad met haar haven en haar sociaal-economische problematiek (vanuit duurzaamheidsoptiek) inhoudelijk het meest interessant vonden. Bovendien was de decaan Wim Hafkamp heel enthousiast, net als de toenmalige voorzitter van het CvB, prof. dr. Josée van Eijndhoven. En, niet onbelangrijk: Rotmans en Loorbach waren van origine Rotterdammers.

DRIFT kreeg zes jaar de ruimte iets op te bouwen. Een voorwaarde om daarna door te kunnen gaan was dat DRIFT geworteld zou zijn in het onderwijs van de EUR. DRIFT maakte echter een onfortuinlijke start doordat Rotmans

*) De hele geschiedenis van 25 jaar ESM staat weergegeven op de website: <http://www.eur.nl/fsw/bestuurskunde/archief/onderzoek/gocs/events/esm25jaar/>

De oranje bv's van de Erasmus Holding

Binnen de Erasmus Holding werd DRIFT in 2011 de derde bv die aan de FSW is verbonden. Eerder, in 2004, haakte het Institute for Housing and Urban Development Studies (IHS) al als bv bij de faculteit aan. Het IHS – ook voor 50 procent in handen van de economische faculteit – verzorgt master- en PhD-programma's, verricht onderzoek en geeft training en advies op het gebied van huisvesting, stedelijke ontwikkeling en stedelijk beleid, planning en management. Er worden cursussen gegeven in binnen- en buitenland en het IHS is actief in internationale projecten. De activiteiten van IHS zijn van oudsher gericht op ontwikkelingslanden en landen in transitie, maar krijgen meer en meer betrekking op duurzame stedelijke ontwikkelingen wereldwijd. Het IHS wist ondanks de impact van economische crisis het hoofd zeer goed boven water te houden.

De 'oudste' bv, Risbo, is al ruim 25 jaar met de FSW verbonden en richt zich op alle wetenschappelijke ontwikkelingen die raken aan 'leren' en 'samenleven'. Het huidige Risbo is in 2005 ontstaan uit een fusie met het aan de EUR gelieerde Onderwijs Expertisecentrum Rotterdam (OEER). Risbo doet derde-geldstroom-onderzoek voor de FSW – vaak samen met Sociologie – en als zelfstandige instelling. Belangrijke thema's waar men zich op focust zijn: grote steden, openbaar bestuur en onderwijs. Zo deed Risbo bijvoorbeeld samen met de FSW de evaluatie van de pilot 'Normaal is Nominaal'. Verder is ook op het terrein van minderheden spraakmakend onderzoek verricht. Met de opbrengsten uit onderzoek, training en advies wist Risbo de afgelopen tien jaar altijd een sluitende begroting te realiseren.

in de zomer van 2004 een ernstig fietsongeluk kreeg en bijna een jaar uitgeschakeld was. Begin 2005 kwamen de eerste aio's op gesprek, gesprekken die Rotmans wel kon bijwonen. "Toen begon dat hele onderzoeksproject te lopen, maar het heeft wel tot de zomer 2005 geduurd voordat we hier echt als een groep begonnen," vertelt Loorbach. "In de tussentijd veranderde ook de leiding van de faculteit en de kleur van het CvB. Voor de nieuwe decaan Schmidt had DRIFT niet de hoogste prioriteit. Wij bleven voor de faculteit een beetje een rare club die heel extern georiënteerd was. De running gag was altijd of DRIFT genoemd zouden worden in de kerstspeeches. Dat gebeurde niet, terwijl er bij ons ook dingen gebeurden die de moeite waard waren. We hadden veel promovendi, maakten internationaal naam en we hadden dankzij Jan Rotmans veel belangstelling van de media. Maar ik begreep wel dat wij een enigszins vreemde positie hadden. Het was natuurlijk ook heel verwarrend dat het ESM afgebouwd werd, terwijl er tegelijkertijd een nieuwe groep bijkwam die voor de buitenwereld misschien hetzelfde leek te doen."

In 2009 promoveerden de eerste aio's van DRIFT, dat inmiddels was uitgegroeid tot een groep van 35 personen. Het tij zat mee, zoals onder meer bleek uit het in 2007 gestarte Urgenda. Dit oorspronkelijk eenmalige initiatief om Nederland, samen met bedrijven, overheden, maatschappelijke organisaties en particulieren, sneller duurzaam te maken, was zo'n succes dat het een vervolg kreeg als zelfstandige stichting. Marjan Minnesma, vanaf het begin

betrokken bij DRIFT als programmamanager, werd directeur. Een functie waarmee zij in 2013 voor de derde keer op rij gekozen werd tot de nummer 1 in de Duurzame 100' van het dagblad Trouw. Ze werd gezien als de meest invloedrijke persoon op het gebied van duurzaamheid.

Ze kozen voor Rotterdam, omdat ze deze stad met haar haven en haar sociaal- economische problematiek inhoudelijk het interessantst vonden.

Minder succesvol waren echter de pogingen van DRIFT om in het onderwijs ingebed te raken. De opleidingen van de FSW hadden niet echt behoefte aan inbreng van het instituut. In samenwerking met de TU Delft kwam in 2010 nog wel een minor 'Veerkrachtige wijken' van de grond, maar dat bleek slechts eenmalig. DRIFT verzorgde wel keuzevakken voor de RSM, het IHS, de TU Delft, de UvA en de Hogeschool in Den Haag. Men begeleidde afstudeerders en stagiaires en gaf, onder meer via de Erasmus Academie, cursussen aan professionals, maar dit alles was geen initieel onderwijs.

Het opstellen van de eindafrekening over het onderzoeksprogramma in 2010 bleek ook een complexe opgave. Er waren veel onduidelikheden en forse tekorten die ten laste kwamen van de faculteit. Gezien de financiële situatie en het ontbreken van initieel onderwijs werd besloten DRIFT onder te brengen in een bv. DRIFT maakte een doorstart met negen medewerkers, inclusief Rotmans en Loorbach, die 1 januari 2011 de directeur werd. Het verwachte negatieve bedrijfsresultaat bleek in 2011 mee te vallen, er werd namelijk een winst van 8000 euro geboekt. In de daaropvolgende jaren ging het financieel, mede door het binnenhalen van grote Europese subsidies, steeds beter. DRIFT kon weer uitbreiden naar achttien medewerkers in 2013.

De affaire-Ramadan

Wetenschappers van de FSW krijgen veelvuldig media-aandacht, maar de komst en vooral het vertrek van prof. dr. Tariq Ramadan genereerden wel erg veel belangstelling. De Zwitserse filosoof van Egyptische komaf kreeg 1 januari 2007, toen het islamdebat in alle hevigheid woedde, een gast-hooglerschap 'Identiteit en Burgerschap' aan de FSW en ESHCC. Een leerstoel geïnitieerd en betaald door de gemeente Rotterdam. De gemeente stelde Ramadan tevens

aan als adviseur om de dialoog tussen moslims en niet-moslims op gang te brengen.

De toenmalige decaan Henk Schmidt had op dat moment nog bewondering voor 'deze zeer bezielde en verbaal sterke man'. Binnen de EUR werd echter verschillend over hem gedacht. Er waren mensen die de verbintenis onverstandig vonden vanwege Ramadans tendentieuze opvattingen over vrouwen en homo's. Hoogleraar Migratie-

Studenten die college van hem kregen, waren lovend over de inhoud en zijn manier van college geven.

en Integratiestudies Han Entzinger was voorstander van Ramadan en bemiddelde tussen gemeente en universiteit over diens komst naar Rotterdam. Ramadan was volgens Entzinger een interessante persoon om binnen de universiteit te hebben. Hij werd gezien als een van de grote denkers van de 21ste eeuw en als een toonaangevende moslim die de moslimgemeenschap in West-Europa een weg probeerde te wijzen hoe ze in deze samenleving zouden kunnen leven.

Studenten die college van hem kregen waren lovend over de inhoud en zijn manier van college geven. In maart 2009 ontstond echter ophef over Ramadan na een publicatie in de Gaykrant over vermeende homofobe

uitspraken. Vanwege alle commotie besloot de gemeente een onderzoek in te stellen. Op basis daarvan kwam het college half april tot de conclusie dat de samenwerking met Ramadan kon worden voortgezet. Maar in augustus 2009 raakte Ramadan opnieuw in opspraak. Dit keer door zijn medewerking aan een door het Iraanse regime gesteunde en gefinancierde zender 'PressTV' waarvoor hij presentator van een discussieprogramma was.

Voor de decaan was dit aanleiding om actie te ondernemen. "Het is prima als iemand opvattingen heeft waar je het niet mee eens bent, daar moet je over discussiëren. Maar hij bleek ook nog een baan te hebben bij een Iraanse propagandazender," licht Schmidt toe. "Daar wilden wij niet mee geassocieerd worden. In die zomer van 2009 werden studenten op straat gedood tijdens protesten tegen de herverkiezing van president Ahmadinejad. De zender waar Ramadan voor werkte berichtte over terroristen die van de straat werden geschoten en in zijn eigen programma's zei hij er helemaal niets over."

Ramadan werd gevraagd ontslag te nemen bij de zender, maar daar kon hij pas na zijn vakantie van drie weken een antwoord op geven. De universiteit en de gemeente zegden daarop per direct de samenwerking met hem op. Ramadan stapte naar de rechter, die eind 2012 besliste dat de EUR Ramadan te snel had ontslagen en hem een schadevergoeding van 20.000 euro moest betalen. Voor Entzinger was de affaire een van de spannendste dingen die hij in Rotterdam meemaakte, maar hij had geen spijt van zijn bijdrage aan de komst

van Ramadan. Wel betreurde hij het, net als Schmidt, dat zijn vertrek niet op de meest elegante manier was verlopen.

Graduate School of Social Sciences and the Humanities

De officiële aftrap van de Graduate School of Social Sciences and the Humanities vond in september 2012 plaats. Deze Graduate School is een gezamenlijke onderneming van de Faculteit der Sociale Wetenschappen, Faculteit der Wijsbegeerte, Erasmus School of History, Culture and Communication en het International Institute

of Social Studies. Belangrijke aanjager voor deze bundeling van krachten was het College van Bestuur (CvB). De gedachte was dat de oprichting van een gezamenlijke Graduate School (GS) kon bijdragen aan verdere professionalisering van het promotietraject en aan versterking van de internationale oriëntatie van de EUR.

Een commissie inventariseerde in 2010 de mogelijkheden voor een GS. Na een positief advies werd prof. dr. Victor Bekkers van Bestuurskunde gevraagd als een soort verkenner te bekijken hoe een GS met al die verschillende partijen opgebouwd moest

Dean Victor Bekkers (staand) en decaan Henk van der Molen

worden. Op basis van zijn schets over uitgangspunten en functies voor een GS verstrekte het CvB eind 2011 financiering voor de opstartfase. Bekkers, inmiddels dean van de GS, en manager drs. Jan Nagtzaam, die ook een belangrijke rol vervulde in het voortraject, konden daarna aan de slag om de GS vorm en inhoud te geven.

Gedurende 2013 werd steeds duidelijker dat de GS een vorm van product- en marktontwikkeling is waarmee de EUR haar internationale oriëntatie kan vergroten. "We kunnen hiermee buitenlandse PhD-studenten naar Rotterdam halen," verklaart Bekkers. "Dit is van belang, omdat de deelnemende faculteiten te maken hebben met een forse daling van inkomsten. Deels heeft dit te maken met bezuinigingen, deels met een dalende instroom van studenten. Om de toekomst met een krimpende thuismarkt te overleven, moet je op die internationale markt gaan opereren. Zo'n koers biedt perspectieven, omdat er elders op de wereld, met name in opkomende economieën zoals Brazilië, een groeiende onderwijsbehoefte is. Anderzijds ontleent een universiteit haar identiteit deels aan het verzorgen van promoties. Voor de wetenschappelijke ontwikkeling is het goed om veel PhD-onderzoek binnen te halen. Het is met name dit vliegwiel dat door de GS in werking moet worden gesteld. Hiervoor heeft het CvB ook extra subsidie gegeven." Naast professionalisering van het PhD-traject en het stimuleren van multi- en interdisciplinair onderzoek biedt de GS ook een platform voor de uitwisseling van ideeën en ervaringen voor met name aio's die allemaal in hetzelfde

schuitje zitten. Vooral de uit aio's bestaande PhD-council en zijn werkgroepen vervullen hierin een belangrijke rol.

De GS moet echter wel concurreren met landelijke onderzoeksscholen, omdat die grotendeels het onderwijs aan de promovendi verzorgen. De GS is daarom complementair aan wat de landelijke onderzoeksscholen en netwerken aanbieden. Bekkers heeft derhalve te maken met een grote mate van variëteit aan belangen, disciplines en promotieculturen. Zo is Sociologie bijvoorbeeld groot voorstander

Gedurende 2013 werd steeds duidelijker dat de GS een vorm van product- en marktontwikkeling is waarmee de EUR haar internationale oriëntatie kan vergroten.

van de GS, omdat zij niet langer zijn ingebed in een landelijke onderzoeksschool. Voor hen zijn nut en noodzaak vele male groter dan bijvoorbeeld voor Bestuurskunde of Psychologie die wel binnen onderzoeksscholen meedraaien. Het vergt dus veel overleg en afstemming om ervoor te zorgen dat alle partijen investeren. Investerings die volgens Bekkers op termijn gaan renderen, omdat de GS met de komst van buitenlandse PhD-studenten perspectief biedt op het verwerven

van extra inkomsten. Daarnaast kan de GS een belangrijk vehikel zijn voor verdere samenwerking tussen die vier verschillende wetenschapsgebieden. Bijvoorbeeld bij het aanvragen van grote Europese onderzoeks-subsidies of het ontwikkelen en aanbieden van een gezamenlijke Research Master.

Hoofdstuk IV

Onderzoek: het geld, de publicatiedruk en de samenleving

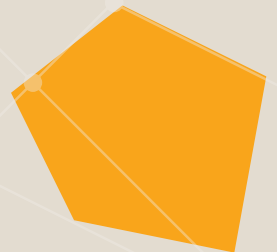
Op het gebied van onderzoek hebben zich het afgelopen decennium enkele belangrijke ontwikkelingen voorgedaan. Door de afname van de structurele onderzoeksgelden van het Rijk – de eerste geldstroom – werd de financiering van onderzoek meer afhankelijk van subsidies van onder andere NWO en Europese fondsen.

De FSW anticepeerde goed op deze verschuiving van geldstromen. Wetenschappers van de faculteit waren namelijk bijzonder succesvol in het binnenhalen van subsidies, ook vergeleken met andere EUR-faculteiten.

De introductie van prestatie-indicatoren heeft ook grote invloed gehad. Er kwam meer nadruk op het publiceren in internationale wetenschappelijke tijdschriften. De prestatie-sturing leidde tot een cultuuromslag en een toename van de productiviteit, maar ook tot verhoging van de werkdruk. Volgens sommigen is het 'afrekenmodel' te ver doorgeschoten. Het accent zou te veel op kwantiteit in plaats van kwaliteit liggen en de eenzijdigheid in publicatie-eisen zou ten koste gaan van de maatschappelijke toepassing van kennis. Ten aanzien van dit laatste punt is er wel een kentering. Sinds enkele jaren wordt van

universiteiten verwacht dat ze aan valorisatie - kennisoverdracht ten behoeve van de maatschappij - doen. Want als de maatschappelijke waarde van onderzoek zichtbaarder wordt, zal de belastingbetaler beter begrijpen waarom onderzoek nodig is, is de redenering.

De FSW had vooruitlopend op deze nieuwe kerntaak van universiteiten al eerder initiatieven genomen om de band met de praktijk aan te halen. De faculteit startte in 2009 met de Rotterdam Desk, een samenwerkingsverband met de gemeente om de uitwisseling van kennis te bevorderen. De kennis van wetenschappers van de faculteit bleek populair te zijn. FSW'ers kregen veel aandacht in de media en zij werden vaak gevraagd deel te nemen aan maatschappelijke debatten.

Prestatie-indicatoren

Promoveren op artikelen: in 2003 was dat binnen de FSW nog geen gemeengoed, maar tien jaar later is het volstrekt normaal geworden. Dit illustreert de cultuuromslag in de wetenschapsbeoefening die samenhang met de invoering van prestatiecriteria. De eerste aanzet voor de professionalisering en aanscherping van de personeelsbeoordeling middels weging van de onderzoeksoutput kwam van de decaan Wim Hafkamp. Meer nadruk op prestatiebesturing was een ontwikkeling die niet op zichzelf stond, maar een uitdrukking van maatschappelijke ontwikkelingen waar ook de academische wereld niet omheen kon. Hafkamp heeft dit proces volgens toenmalig faculteitsdirecteur Borg van Nijnatten op een slimme manier aangepakt. Hij wist mensen ervan te overtuigen dat ze er belang bij hadden om in die beweging mee te gaan en gaf de nodige speelruimte bij het vormgeven van de prestatieafspraken. In 2004 en 2005 stond dit thema derhalve veelvuldig op de agenda van de Faculteitsraad. Het leverde pittige maar constructieve discussies op. Deze opbouwende houding was te danken aan de goede leiding van de voorzitter van de raad, dr. Sandra van Thiel*,

en aan het besef dat prestatiebesturing onontkoombaar was. De gesprekken tussen de raad en het faculteitsbestuur - met vanaf 2005 Schmidt als decaan - leidde er onder andere toe, dat behalve onderzoeksoutput ook de onderwijsprestaties in de beoordeling meegewogen zouden worden. Dit vormde de aanzet voor professionalisering van onderwijsbeoordelingen en de beoordeling van de scriptiebegeleiding.

De prestatie-indicatoren waren geen statisch geheel. De publicatienormen verschilden per opleiding en werden in de loop der jaren regelmatig bijgesteld en aangescherpt. Een onmiskenbaar effect van de prestatiebesturing was de toename van het aantal publicaties en de internationalisering van het onderzoek.

*) Inmiddels hoogleraar bestuurskunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen

De omslag in publicatiecultuur bij Bestuurskunde was wellicht het meest in het oog springend. Hun oriëntatie op Nederlandstalige publicaties over Nederlands beleid verschoof sterk richting Engelstalige publicaties in internationale tijdschriften. De publicatiecultuur bij Psychologie was altijd al veel internationaler en meer op Citation Index-tijdschriften georiënteerd dan bij Sociologie en Bestuurskunde.

Hoewel de noodzaak van prestatiebesturing algemeen geaccepteerd werd, waren er ook zorgen over de perverse neveneffecten die elk meetsysteem met zich meebrengt. De kritiek op met name de publicatienormen groeide, naarmate het systeem meer verfijnd en aangescherpt werd. Volgens sommige wetenschappers was het afrekenmodel te ver doorgesloten.

Bezwaren

In SoFa, het tijdschrift van de faculteit, uitten wetenschappers regelmatig hun bezwaren tegen de gehanteerde publicatienormen. Zo zei de socioloog prof. dr. Dick Houtman in het nummer van maart 2009: "De outputmeting is te veel op het peer review-systeem gefocust. Het leidt tot berekenend gedrag, een artikel in drieën knippen zodat je 'veel' publiceert. Zo krijg je een stroom van voorspelbaarheid en middelmatigheid. De kwaliteit komt in de knel. De theoretische vernieuwing verloopt in de sociologie juist via boeken, maar daar zijn geen of nauwelijks punten mee te verdienen." Volgens hem hebben sociologen de taak om uit

te leggen wat er in de samenleving aan de hand is. Aan reflecteren op de maatschappij ontleent de sociologie haar bestaansrecht. En die bijdrage aan het maatschappelijk debat komt in het geding door de nadruk op publiceren voor het internationale wetenschappelijke circuit van een paar honderd mensen. "Ik ben ook voor een scherpe selectie van de beste wetenschappers, maar dat bereik je niet door alleen publicaties in de zogenaamde toptijdschriften te tellen." Decaan Van der Molen relateert de bezwaren van Houtman. "Voor boeken en boekhoofdstukken worden punten toegekend en dus tellen ze gewoon mee."

"Die publicatienormen zijn echt een issue," aldus dr. Laura den Dulk, een socioloog maar bij bestuurskunde in dienst. "Dat systeem gaat met ons aan de haal, het gaat te veel om kwantiteit in plaats van kwaliteit. Door het prestatiesysteem te verfijnen met meer punten voor eerste auteur en minder voor tweede en nog minder voor de derde, krijg je ook gesteggeld over wie er voorop mag staan. Het eigen belang gaat sterker meespelen, omdat zo'n systeem wetenschappers stimuleert om zich op hun eigen cv te richten. Maar voor de kracht van een afdeling of een faculteit moet je juist interne samenwerking stimuleren en niet de interne competitie. Samenwerken met collega's geeft, bij mij althans, inspiratie en nieuwe inzichten."

"Prestatiebesturing is steeds belangrijker geworden," zegt ook prof. dr. Victor Bekkers van Bestuurskunde. "Dat manifesteert zich in de wijze waarop onderzoeksprestaties

Doorslaan - Prof. dr. Bram Steijn - hoogleraar Bestuurskunde

“Het prestatiedenken met name bij onderzoek wordt steeds verder aangehaald. De werkdruk neemt toe en ik ben er van overtuigd dat fraudegevallen als Stapel*) daar een rechtstreeks gevolg van zijn. Natuurlijk, Stapel is een extreem geval, maar de enorme druk op prestaties creëert wel de neiging tot ‘slordige’ wetenschap. Je moet aan de publicatienormen voldoen, dus je gaat op zoek om een artikel op een of andere manier gepubliceerd te krijgen. Ik denk dat het prestatiesysteem aan het doorslaan is, omdat je uiteindelijk wordt afgerekend op kwantiteit. Het probleem is altijd, dat deze systemen om valide redenen worden ingevoerd, maar vervolgens een eigen logica krijgen.

Op de werkvloer is de kritiek al jaren heel groot, maar het is heel moeilijk om zo'n systeem te keren. Het is een algemene maatschappelijk tendens dat er steeds meer wordt afgerekend op harde, kwantificeerbare criteria, terwijl iedereen weet dat harde criteria maar een deel van de waarheid dekken. Mensen doen hun werk, zeker dit soort werk, voor een belangrijk deel omdat ze het leuk vinden. Maar op het moment dat je heel veel prestatiecriteria gaat inrichten, krijg je eigenlijk het effect dat het halen van die prestatiecriteria belangrijker wordt dan de intrinsieke motivatie. Wetenschappelijk staat dit overigens bekend als het ‘crowding-out effect’.”

langs de meetlat worden gelegd. Maar de nadruk op prestaties zie je ook terug in de introductie - op managementniveau - van convenanten. Er is een convenant tussen het College van Bestuur en faculteit en tussen de faculteit en de afzonderlijke opleiding met allerlei prestatiedoelstellingen. Niet alleen het individu, maar ook de organisatie of het collectief wordt afgerekend.

Er is een hele discussie geweest over de prestatiebesturing, juist omdat het een belangrijke breuk met het verleden was. Het is geen probleem om verantwoording af te leggen, het probleem bij dit soort discussies is dat er wel een soort menselijke maat moet zijn. Wij hebben hele grote stappen gezet in termen van verdere groei, professionalisering, internationalisering et cetera, maar je merkt dat het systeem zijn grenzen heeft bereikt. Dat vertaalt zich onder meer in de werkdruk. Wetenschappers worden afgerekend op onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening of valorisatie. Dit betekent dat

*) In 2011 kwam aan het licht dat de inmiddels voormalige Tilburgse hoogleraar Diederik Stapel in de sociale psychologie op grote schaal had gefraudeerd met onderzoeksgegevens. Daarvoor werd hij gezien als een vooraanstaande Nederlandse psycholoog, die regelmatig deelnam aan het publieke debat.

je heel wat ballen tegelijkertijd in de lucht moet houden, misschien wel te veel. Wellicht moet je op een gegeven moment gaan differentiëren en niet alles langs dezelfde meetlat leggen.”

Dit soort kanttekeningen waren decaan Henk van der Molen, niet onbekend. Naar zijn mening zijn de prestatienormen echter goed te halen, maar de discussie om meer op kwaliteit dan op kwantiteit te letten vindt hij wel belangrijk.

Er is een hele discussie geweest over de prestatiesturing, juist omdat het een belangrijke breuk met het verleden was.

Zijn eerste verantwoordelijkheid was echter om te zorgen dat de onderzoeksprogramma's voldeden aan de eisen van de officiële visitatiecommissies. En inmiddels is er een verdubbeling van de onderzoeksoutput. Het onderzoek werd beoordeeld op productiviteit en impact. En impact is volgens de decaan ook een graadmeter voor kwaliteit. Een kwaliteitstoets die de FSW de afgelopen jaren goed doorstond. De verschillende onderzoeksgroepen binnen de FSW werden door de onderzoeksvisitatiecommissies als zeer goed tot excellent beoordeeld.

Valorisatie

Rond 2010-2011 sloeg de pendule weer iets de andere kant op. De term valorisatie – maatschappelijke verwaardiging van kennis – kwam in zwang. De wetenschap moest ook afgerekend gaan worden op haar maatschappelijke en economische bijdrage. Er werd op landelijke niveau nagedacht over valorisatie-indicatoren die instellingen vervolgens in de periode 2013-2015 moeten testen en vormgeven.

Voor de FSW was valorisatie eigenlijk niets nieuws. In de *'Rotterdamse formule'* van de grondlegger van de Rotterdamse sociologie en de faculteit, prof. dr. Jacques van Doorn, behoorde maatschappelijke relevantie al tot de kernpunten. Van Doorn formuleerde het in 1962 als volgt: *'De sociologie opgevat als maatschappijwetenschap, verbindt zich met andere maatschappijwetenschappen - met name met economie en recht - en richtte zich op centrale sociale vraagstukken, teneinde als wetenschap vitaal te blijven en als maatschappelijke kracht invloed uit te oefenen.'*

Mede door de algemene ontwikkelingen in de wetenschap, met daarin grotere nadruk op internationale publicaties, veranderde dit klassieke Rotterdamse profiel wel. Maar de oorspronkelijke uitgangspunten van Van Doorn bleven in het vizier. Bijvoorbeeld bij Bestuurskunde.

Voor hen is valorisatie 'part of the game', zoals prof. dr. Joop Koppenjan het in de SoFa van 2011 omschreef. "Bestuurskunde is een toepassingsgerichte wetenschap. Wij produceren kennis om door het openbaar bestuur gebruikt te worden." Voor een opleiding als Psychologie lag dit net iets anders. "Nadenken over welk maatschappelijk nut onderzoek kan hebben, is terecht," stelde de onderzoeksdirecteur prof. dr. Jan van Strien. "Wetenschappers worden tenslotte voor een deel met belastinggeld betaald. Maar je moet wel oppassen voor een te grote focus op valorisatie. Daarmee zou je de wetenschap tekort doen. Valorisatie is nooit uitgangspunt geweest van de wetenschap. Je bedrijft wetenschap omdat je nieuwsgierig bent naar hoe zaken in elkaar steken."

Stad en faculteit

Dat de FSW belang hechtte aan betrokkenheid bij de samenleving bleek ook uit de oprichting van de Rotterdam Desk. In 2009, dus nog voordat de term valorisatie in de mode kwam, was er de officiële aftrap van dit samenwerkingsverband met de gemeente. De eerste aanzet dateerde al uit 2007. Een min of meer toevallige ontmoeting tussen de faculteitsvoorlichter Marjolein Kooistra en de wethouder Jantine Kriens bracht het balletje aan het rollen. Kriens vertelde haar over een oriënterend gesprek met het College van Bestuur van de EUR over samenwerking tussen de gemeente en universiteit. Een initiatief waarin de FSW een rol zou kunnen vervullen, dacht Kooistra. Zij attendeerde de

Prof. dr. Jacques van Doorn

vice-decaan Cachet op de ontwikkelingen. Niet lang daarna werd een initiatiefgroep geformeerd met onder ander prof. dr. Han Entzinger, prof. dr. Sabine Severiens (toen directeur van het Risbo en inmiddels verbonden aan Pedagogische Wetenschappen) en ook Cachet en Kooistra. Daaruit ontstond de regiegroep waarin ook ambtenaren van de bestuursdienst zaten. Zij bedachten hoe wetenschappers en ambtenaren met elkaar zouden kunnen samenwerken bij het beantwoorden van vragen die bij de gemeente Rotterdam leefden. De uitkomst was de Rotterdam Desk, die op twee pijlers werd gefundeerd. Enerzijds een databank, waarin het voor de stad relevante onderzoek overzichtelijk in kaart werd gebracht. Anderzijds de vorming van kenniswerkplaatsen, aanvankelijk eerst nog denktanks geheten. Rond een maatschappelijk thema dat voor de stad van belang was, werd een groep geformeerd bestaande uit vertegenwoordigers van verschillende wetenschappelijke disciplines, ambtenaren en indien gewenst andere partijen uit de stad. En elke kenniswerkplaats kreeg bij zowel de universiteit als de gemeente een aanspreekpunt. Dit concept diende als voorbeeld voor de samenwerkingsovereenkomst die de gemeente en de EUR in 2010 ondertekenden.

Geld en prestige

'Wie onderzoek wil doen, moet eerst extern geld verwerven. Dat is het huidige klimaat.' Deze quote van prof. dr. Pearl Dykstra in de SoFa van april 2012 typeerde de grote

verandering in de financiering van onderzoek. Doordat de structurele onderzoeksgelden van het Rijk afnamen werden subsidies van onder andere de NWO en Europese fondsen steeds belangrijker. Naventant werd het schrijven van onderzoeksvorstellen voor subsidieverstrekters een steeds belangrijkere taak voor wetenschappers.

Het werd van groot belang een goed overzicht van alle subsidiepotten te hebben en te weten wanneer er voor welk thema geld beschikbaar komt.

Een van de leukste dingen van het vak, althans voor dr. Laura den Dulk. "Als je onderzoeksvorstellen moet schrijven, denk je na wat voor onderzoek je wilt doen, dus over wat de witte vlekken zijn en hoe je die het beste kan onderzoeken. Het kost wel veel tijd en de slagingskans is vanwege de grote concurrentie erg klein, maar het verzinnen van een nieuw idee en dat handen en voeten geven is echt het leukste dat er is. Het vereist ook feeling met wat er in de maatschappij speelt; je moet weten waar behoefte aan is."

Het werd van groot belang een goed overzicht van alle subsidiepotten te hebben en te weten wanneer er voor welk thema geld beschikbaar komt. Daarom kreeg een

beleidsmedewerker van het faculteitsbureau de taak om wetenschappers bij hun subsidieaanvragen te ondersteunen.

Met recht kon gezegd worden dat de FSW goed anticipeerde op de verschuiving van geldstromen, want de faculteit was bijzonder succesvol in het binnenhalen van subsidies (tweede geldstroom) en ook bij het verwerven van contractonderzoek (derde geldstroom). De lijst met onderzoeksvoorstellen die gehonoreerd werden, was de laatste jaren schier eindeloos. Zo sleepte de FSW drie zeer prestigieuze beurzen van de European Research Council in de wacht. De sociologen prof. dr. Pearl Dykstra (2012), prof. dr. Maurice Crul (2011) en prof. dr. Willem Schinkel (2012) haalden daarmee respectievelijk 2.500.000, 1.350.000 en 1.350.000 euro binnen. Ook bij het verkrijgen van andere grote FP7-gelden van de Europese Unie boekte de FSW zeer goede resultaten. (Zie het kader 'Miljoenenjacht'.)

Daarnaast waren er vidi-subsidies van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) voor prof. dr. Steven Van de Walle (Bestuurskunde) en prof. dr. Tamara van Gog (Psychologie). En met Tamara van Gog, Elke Geraerts (Psychologie) en Willem Schinkel had de faculteit bovendien drie leden in de Jonge Akademie, een platform van jonge topwetenschappers van de Koninklijke Nederlands Akademie van Wetenschappen. Opmerkelijk was ook dat Pedagogische Wetenschappen, hoewel ze net gestart waren, direct NWO-geld binnenhaalden voor bijvoorbeeld onderzoek naar de ontwikkeling van burgerschapsvaardigheden op scholen door prof. dr. Sabine Severiens. Een bijzondere onderscheiding was er ook voor de psycholoog prof. dr. Rolf Zwaan. Hij kreeg in 2012 samen met dr. Anita Eerland en Tulio Guadalupe MSc. de Ig Nobelprijs. Een prijs voor onderzoek dat je eerst doet lachen en daarna aanzet tot nadenken.

Miljoenenjacht

De FSW haalde de laatste jaren veel onderzoeks-subsidies binnen. Een aantal voorbeelden van projecten uit 2011 tot en met 2013 waarmee miljoenen mee gemoeid waren, staan hier genoemd.

- Dr. Derk Loorbach en dr. Niki Frantzeskaki (DRIFT): € 3.000.000 – ARTS: Accelerating an Rescaling Transitions to Sustainability, FP7 Cooperation Environment.
- Prof. dr. Steven van de Walle (Bestuurskunde): € 2.698.927 – COCOPS: Coordinating for Cohesion in the Public Sector of the Future, FP7 Cooperation SSH.
- Dr. Menno Fenger (Bestuurskunde) en prof. dr. Romke van der Veen (Sociologie): € 2.496.062 – INSPIRES: Innovative Social and Employment Policies for Inclusive and Resilient Labour Markets in Europe, FP7 Cooperation SSH.
- Prof. dr. Arnold Bakker (Psychologie): € 2.000.000 – Work and Organizational Psychology, (EUR: Research Excellence Initiative 2013);
- Prof. dr. Victor Bekkers en dr. Lars Tummers (Bestuurskunde): € 2.474.497 – LIPSE: Learning from Innovation in Public Sector Environments, FP7 Cooperation SSH.
- Prof. dr. Fred Paas, prof. dr. Remy Rikers en prof. dr. Tamara van Gog (Psychologie): € 2.000.000 – Educational Psychology and Cognition of Learning, (EUR: Research Excellence Initiative 2013).

Mediageniek

Onderzoekers van de FSW scoorden niet alleen goed bij subsidieverstrekking, ze waren ook in trek bij de media. FSW'ers leverden veelvuldig bijdragen aan kranten, tijdschriften, televisie en radioprogramma's of debatbijeenkomsten. Zo was Willem Schinkel in 2008 bijna drie uur live op televisie bij 'Zomergasten', een van de bekendste programma's van de publieke omroep. Vijf jaar later staat hij opnieuw in het middelpunt van de belangstelling vanwege zijn boek 'De nieuwe democratie'. Een boek dat tevens de inspiratiebron vormde voor een succesvol theaterproject 'The New Forest' van Wunderbaum.

In 2011 maakte SoFa een lijst van de 'mediatoppers' van de FSW. De eerste tien van die lijst waren: Ko Colijn, Rinus van Schendelen, Ruut Veenhoven, Godfried Engbersen, Jan Rotmans, Han Entzinger, Iliass El Hadioui, Erik Snel,

Dick Houtman en Willem Schinkel.

Deze ranglijst was een momentopname, maar de constante factor bleef in de loop der jaren dat het onderzoek aan de FSW zich er uitstekend voor leende om de relatie tussen wetenschap en samenleving te laten zien.

Toekomst

Hoewel de FSW ook problemen kent, geven de ontwikkelingen van de afgelopen tien jaar – en die van de veertig jaar ervoor – alle reden om de toekomst van de faculteit met vertrouwen tegemoet te zien. De FSW zal binnen de Erasmus Universiteit Rotterdam en in de samenleving een spraakmakende en vernieuwende rol van betekenis blijven spelen op het gebied van onderwijs en onderzoek.

- Prof. dr. Pearl Dykstra (Sociologie):
€ 1.499.694 – MULTILINKS: How demographic changes shape intergenerational solidarity, well-being, and social integration: a multilinks framework, FP7 Cooperation SSH.
- Prof. dr. Godfried Engbersen, dr. Erik Snel (Sociologie) en dr. Peter Scholten (Bestuurskunde):
€ 1.141.055 – IMAGINATION: The Urban Implications and Governance of CEE Migration, JPI Urban Europe.
- Dr. Peter Scholten (Bestuurskunde):
€ 824.000 – UPSTREAM: Developing Effective Strategies for the Mainstreaming of Integration Governance, European Integration Fund.
- Prof. dr. Joop Koppenjan, dr. Lasse Gerrits en Danny Schipper MSc (Bestuurskunde): € 577.514 – MaCSyD: Managing Complex System Disruptions, NWO Explorail.
- Dr. Flor Avelino & drs. Julia Wittmayer (DRIFT) Transformative Social Innovation Theory project EU FP7: Social Innovation – empowering people, changing societies? € 4.900.000